

การสำรวจภาวะพันธุ์ผสมชั้นพิเศษในวรรณกรรมแปลยุคหลังอาณานิคมในประเทศไทย

ณรงเดช พันธะพุ่มมี¹

(Received: March 3, 2021; Revised: October 3, 2021; Accepted: October 6, 2021)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายพัฒนาการงานวิจัยเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมในบริบทของไทยในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา และสำรวจแนวคิดภาวะพันธุ์ผสมชั้นพิเศษในวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมที่ได้รับการแปลเป็นไทย โดยอาศัยกรอบแนวคิดการใช้ภาษาแบบพหุวัฒนธรรมและยิดภาษา (Ashcroft et al., 2003) และภาวะพันธุ์ผสมชั้นพิเศษในบทแปล (Phanthaphoommee, 2015) ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมแบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ (1) การศึกษาทวิวิธีการแปล และ (2) ศึกษาเปรียบเทียบต้นฉบับกับบทแปล ทั้งสองกลุ่มเริ่มนำแนวคิดยุคหลังอาณานิคมมาอธิบายการแปลอย่างจริงจังนับตั้งแต่ พ.ศ. 2558 นอกจากนั้นยังพบว่า นักแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมที่คัดสรรเป็นภาษาไทย รักษาคำท้องถิ่นอันเป็นลักษณะเฉพาะของต้นฉบับไว้ (1) ด้วยการทับศัพท์หรือถอดเสียงตรงตามอักขระโรมัน (2) ด้วยการทับศัพท์ตามวิธีเขียนคำสันสกฤตในระบบการเขียนไทย และ (3) ด้วยการใช้เชิงอรรถ ซึ่งสะท้อนภาวะพันธุ์ผสมชั้นพิเศษในระดับหนึ่ง แต่ในบางกรณี ผู้แปลเลือกที่จะไม่แปลคำท้องถิ่นและไม่สามารถแก้ปัญหาการปนกันของโครงสร้างไวยากรณ์ระหว่างอังกฤษกับภาษาท้องถิ่นได้ ทำให้เจตนาในการแสดงความเป็นท้องถิ่นหายไปในที่สุด

คำสำคัญ: ยุคหลังอาณานิคม วรรณกรรม การแปล ภาวะพันธุ์ผสม ภาวะพันธุ์ผสมชั้นพิเศษ

¹ อาจารย์ ดร., หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล อีเมล: narongdej.pha@mahidol.edu

Exploring ultra-hybridity in the translations of postcolonial literature in Thailand

Narongdej Phanthaphoommee²

Abstract

The present paper aims to explain the development of studies on the translation of postcolonial literature in the Thai context in the last two decades and explore the concept of ultra-hybridity in the Thai translations of postcolonial literature. Applying the frameworks of abrogation and appropriation (Ashcroft et al., 2003) and ultra-hybridity in translation (Phanthaphoommee, 2015), the findings reveal that there are two groups of research on the translation of postcolonial literature: (1) studies on translation techniques and (2) comparative studies of the source text and the target text. Both groups have begun to directly apply postcolonialism to explain the translation since 2015. Moreover, the Thai translators of the selected postcolonial literature managed to retain a number of indigenous terms characteristic of the source texts by (1) transliterating and transcribing them according to their English Romanisation, (2) transliterating them according to the typical method of writing Sanskrit terms in the Thai written discourse, and (3) using footnotes, which reflects a certain degree of ultra-hybridity. However, in some cases, the translator opted not to translate those terms and failed to solve the problem of syntactic fusion between English and local languages, resulting in the loss of the intention to demonstrate the localism.

Keywords: Postcolonialism, Literature, Translation, Hybridity, Ultra-hybridity

² Ph.D., Lecturer, Master of Arts Program in Language and Intercultural Communication, Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Email: narongdej.pha@mahidol.edu

บทนำ: การแปลที่เกี่ยวข้องกับภาวะพันธุ์ผสมในยุคหลังอาณานิคม

ภาวะพันธุ์ผสม (hybridity) เป็นหนึ่งในหลายแนวคิดที่มาพร้อมกับแนวคิดยุคหลังอาณานิคม (post-colonialism) ซึ่งพัฒนาขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 70 เพื่อศึกษาผลของการตกอยู่ภายใต้การปกครองของมหาอำนาจยุโรป หัวใจสำคัญคือการต่อต้านเจ้าอาณานิคมและตอบโต้การรุกรานดินแดนในแบบเดิม (Ashcroft et al., 2009, p. 168) สำหรับภาวะพันธุ์ผสมนี้ คือการปฏิวัติรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม ณ “จุดผ่านแดน” (contact zone) จุดผ่านแดนนี้คือการกล่าวถึงศิลปะแขนงต่าง ๆ ในเชิงอุปมา โดยเฉพาะงานวรรณกรรม นักคิดยุคหลังอาณานิคมคนหนึ่งชื่อ Homi Bhabha ได้เขียนหนังสือรวมบทความเล่มสำคัญชื่อ *The Location of Culture* (1994) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างเจ้าอาณานิคมและผู้ตกเป็นเมืองขึ้น Bhabha มองว่า ภาวะพันธุ์ผสม คือภาวะผสมผสานทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม เป็นปรากฏการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นและซ่อนอยู่ในการมองโลกแบบเจ้าอาณานิคม Bhabha ชี้ให้เห็นความสำคัญของพื้นที่ระหว่างกลางของวัฒนธรรมหลากหลาย หรือที่เรียกว่า in-between space และเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้เกิดภาวะพันธุ์ผสมขึ้น (Bhabha, 1994, pp. 3-4) สำคัญของภาวะพันธุ์ผสมอยู่ที่การมองว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (cultural identity) ซึ่งประกอบสร้างโดยเจ้าอาณานิคมนั้นเกิดขึ้นในพื้นที่กึ่งกลางนี้ ความบริสุทธิ์ของวัฒนธรรมจึงเป็นไปได้ยาก ฉะนั้นหากยอมรับพื้นที่กึ่งกลางและเห็นค่าของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบอื่น จะช่วยให้มองเห็นค่าความแตกต่างทางวัฒนธรรม (cultural difference) ซึ่งเกิดขึ้นอยู่เป็นนิจในพื้นที่กึ่งกลางดังที่ Bhabha เรียกว่า “พื้นที่ที่สาม” (Third Space) หากพื้นที่ที่สามได้รับความสำคัญ ความรู้ทางวัฒนธรรมแบบเดิมที่เจ้าอาณานิคมสร้างไว้อาจถูกทำลายลงได้ เพราะความหมายหรือสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมทั้งหลายแหล่ ไม่เคยตายตัวหรือมีเพียงหนึ่งเดียว ภาษาและสัญลักษณ์แทนความหมายสามารถปรับเปลี่ยนความ และอ่านใหม่ได้ ในอีกแง่หนึ่ง สิ่งนี้คือการขุดรื้อวาทกรรมของเจ้าอาณานิคมขึ้นมาพิเคราะห์และตีความใหม่ ดังที่ Bhabha ให้ความเห็นไว้ว่า

It is significant that the productive capacities of this Third Space have a colonial or postcolonial provenance. For a willingness to descend into that alien territory [...] may open the way to conceptualizing an international culture, based not on the exoticism of multiculturalism or the diversity of cultures, but on the inscription and articulation of culture's hybridity (Bhabha, 1994, p. 38).

พื้นที่ระหว่างกลางนี้ เต็มไปด้วยความหมายทางวัฒนธรรม และทำให้ภาวะพันธุ์ผสมยิ่งสำคัญยิ่งขึ้นในกรณีศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้ เพราะความหมายของวัฒนธรรมในพื้นที่ระหว่างกลางจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากไม่มีภาษาเป็นตัวสื่อ (ไม่ว่าจะเป็นภาษาเจ้าอาณานิคม หรือภาษาประจำถิ่นของผู้ถูกปกครอง) ภาวะพันธุ์ผสมจึง

เป็นตัวแทนของตัวตน ความคิดทางการเมือง และการประท้วงทางเชื้อชาติ ผ่านการใช้ “ภาษา” ที่ปนเปื้อนหลากหลาย เช่น พิดจิน หรือครีโอล³ เป็นต้น

สำหรับการแปลในบริบทของยุคหลังอาณานิคมนั้น Douglas Robinson (1997, pp. 29-30) กล่าวว่า การแปลไม่ใช่แค่เพียงการทำให้ภาษาสองภาษามีสมมูลภาพ แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงช่วงชั้นอำนาจที่ไม่เท่าเทียม (power differentials) อันเป็นผลมาจากการที่เจ้าอาณานิคมปลูกฝังการใช้ภาษาของตนให้แก่กลุ่มคนหรือประเทศที่เคยตกอยู่ภายใต้การปกครอง ในแง่นี้ Gayatri Chakravorty Spivak นักวิชาการสายยุคหลังโครงสร้างนิยม (poststructuralism) มองความสัมพันธ์เชิงอุดมการณ์ของการแปลวรรณกรรม “โลกที่สาม” เป็นภาษาอังกฤษในบทความชิ้นสำคัญที่ชื่อ “The politics of translation” (1993/2012) โดยอธิบายว่า ภาษาอังกฤษกับภาษาเจ้าอาณานิคมสมัยก่อนได้รับความสำคัญจนเกินไป Spivak ยกตัวอย่าง ปรากฏการณ์การแปลวรรณกรรมเบงกาลีเป็นภาษาอังกฤษในหลาย ๆ ครั้ง ไม่สามารถแปลความเป็นเบงกาลีให้เห็นเด่นชัดในภาษาปลายทางได้ เนื่องจากนักแปลหลอมรวมตัวบทให้เป็นหนึ่งเดียวกับภาษาอังกฤษจนเกินไป (over-assimilation) ซึ่งในแง่นี้ คล้ายกับการวิพากษ์วิธีแปลที่ทำให้ผู้อ่านปลายทางเข้าถึงวรรณกรรมได้ง่าย หรือ domestication⁴ การแปลให้ราบรื่นเป็นมาตรฐานเดียวกันหมด อาจมีส่วนทำลายอัตลักษณ์ของแต่ละบุคคลแต่ละวัฒนธรรม (Spivak, 2012, p. 314) ในฐานะนักแปลเอง Spivak จึงพยายามรักษา “น้ำเสียง” ของ “ผู้ไร้เสียง” หรือผู้ที่ถูกกดขี่โดยชนชั้นและโครงสร้างสังคม (subaltern) ไว้ในฉบับแปลให้ได้มากที่สุด

งานวิพากษ์การแปลกับยุคหลังอาณานิคมชิ้นสำคัญ คืองานของ Tejaswini Niranjana ที่ชื่อ *Siting Translation: History, Post-structuralism, and the Colonial Context* (1992) ใจความสำคัญของหนังสือคือการมองว่า แม้จะหมดยุคการปกครองแบบกดขี่โดยเจ้าอาณานิคมแล้ว แต่มรดกของความเป็นเจ้าอาณานิคมยังหลงเหลืออยู่ ผ่านงานแปลวรรณกรรมซึ่งยังคงเป็นเครื่องมือของผู้มีอิทธิพล และติดอยู่กับโครงสร้างทางอุดมการณ์ของการปกครองจากเจ้าอาณานิคม (Niranjana, 1992, p. 33) กล่าวคือ การแปลวรรณกรรมเป็นภาษาอังกฤษ (ภาษาของเจ้าอาณานิคมเดิม) ได้สร้างภาพลักษณ์ “ความเป็นตะวันออก” ขึ้นมาใหม่ ผ่านการมองโลกของเจ้าอาณานิคม เช่น มุมมองของมิชชันนารี โดยมีการยึดเยียดคุณค่าทางอุดมการณ์และวิธีคิดของเจ้าอาณานิคมเข้าไปในงานแปล คนกลุ่มนี้นอกจากจะดูแลการศึกษาในดินแดนที่ปกครองแล้ว ยังทำตัวราวกับนักภาษาศาสตร์และนักแปล คอยบันทึกภาษาและการใช้ภาษาของคนพื้นเมือง การแปลจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการ “ปั้นรูป” ความเป็นตะวันออก ตามแต่ผู้ปกครองจะเห็นชอบ (Niranjana, 1992, p. 2)

เมื่อมองจากมุมมองของแนวคิดยุคหลังโครงสร้างนิยม Niranjana (1992, pp. 167-180) เสนอแนวทางในการตอบโต้การแปลในลักษณะดังกล่าว คือ (1) นักแปลยุคหลังอาณานิคมพึงต่อต้านการครอบงำของแนวคิดอาณานิคมโดยตั้งคำถามและรื้อโครงสร้างอำนาจของเจ้าอาณานิคมที่ปรากฏในงานเขียนและ

³ พิดจิน (pidgin) คือ ภาษาที่ทำให้ไวยากรณ์ไม่ซับซ้อน มีส่วนผสมของภาษาท้องถิ่น ใช้สื่อสารระหว่างคนที่ไม่ได้พูดภาษาเดียวกัน ครีโอล (creole) คือ ภาษาที่พัฒนามาจากวิธีการใช้ภาษาแบบพิดจิน จนกลายเป็นภาษาประจำถิ่น เช่น ภาษาของกลุ่มคนในแถบแคริบเบียน เป็นต้น

⁴ ความสำคัญของการแปลแบบ domestication และ foreignisation เป็นที่ถกเถียงมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 อย่าง Friedrich Schleiermacher โปรดดูคำอธิบายเพิ่มเติมจาก Venuti (1995) โดยเฉพาะบทที่ 1 ว่าด้วยการมองไม่เห็นตัวตนนักแปล

งานแปล (2) นักแปลควรใช้แนวทางการแทรกแซงบทแปล (interventionist approach)⁵ และเล็งมิให้การใช้ภาษาแบบเจ้าอาณานิคมเข้าครอบงำ ดังที่ Niranjana ได้โจมตีการแปลกวีนิพนธ์บูชาพระศิวะของอินเดียใต้บทหนึ่ง ซึ่งมีการสอดแทรกแนวคิดแบบศาสนาคริสต์เข้าไปเพื่อให้สังคมอังกฤษได้เข้าใจ การแปลแบบดังกล่าวถือเป็นการสืบทอดอำนาจของเจ้าอาณานิคมให้คงอยู่ตลอดไป (เทียบ Spivak, 2012)

ประเด็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมในแง่การแปลนี้ Susan Bassnett และ Harish Trivedi (1999) มองว่า แม้ยุคอาณานิคมได้จบสิ้นลงแล้ว การแปลในปัจจุบันยังตกอยู่ในอาณัติของภาษาอังกฤษซึ่งเป็นใหญ่ในโลก การแปลจึงกลายเป็น “สนามรบ” ในสถานะข้ามชาติ ซึ่งมีความหมายในสองแบบ แบบแรกคือผู้คนในยุคหลังอาณานิคมที่อาศัยอยู่ “ระหว่างชาติ” ในฐานะที่เป็นผู้อพยพ (emigrants) เช่น นักเขียนสัญชาติตะวันตกที่มีเชื้อสายมาจากประเทศที่เคยตกเป็นเมืองขึ้น แบบที่สองคือ “ความยุ่งเหยิงในตำแหน่งแห่งที่” (locational disjuncture) หรือสถานการณ์ที่ผู้คนยืนอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมอันหลากหลายในพื้นที่ของตนเอง สภาพการณ์ในโลกหลังอาณานิคมข้างต้น ทำให้ความหมายที่แท้จริงของคำว่า “translation” ชัดเจนยิ่งขึ้น มากกว่าการโอนถ่ายความหมายของภาษา เพราะผู้คนในบริบททั้งสองแบบต้องปรับตัวและปรับความคิดให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Bassnett & Trivedi, 1999, p. 13)

อีกงานวิจัยหนึ่งที่อธิบายการแปลกับแนวคิดยุคหลังอาณานิคม คืองานของ Phrae Chittiphalangsri (2014) ซึ่งโต้แย้งแนวคิดบูรพนิยม (Orientalism) โดยมองการแปลยุคอาณานิคมประหนึ่งกระบวนการสร้าง “ความเสมือนจริง” (virtuality) แทนผลงานดั้งเดิม โดยมีต้นธารมาจากความคิดเชิง “คุณงามความดี” (virtue) และ “อำนาจ” (power) ของซีกโลกตะวันตก การแปลในที่นี้จึงเป็นการนำเสนอ “ภาพ” ของความเป็นตะวันออกในสายตาของนักบูรพนิยมชาวตะวันตก ผ่านการแปลวรรณกรรมสันสกฤตให้ชาวยุโรปได้รับรู้ (เทียบ Niranjana, 1993) และการแสดงตัวตนของนักแปลผ่านตัวบทแวดล้อมอื่น ๆ

จะเห็นได้ว่า การศึกษาภาษาและวรรณกรรมกับยุคหลังอาณานิคมที่ยกมาข้างต้น มีอำนาจเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการกดขี่คนพื้นถิ่นด้วยภาษามาตรฐาน หรือการต่อสู้กับศูนย์กลางอำนาจเดิมด้วยภาษาถิ่นตน ทั้งหมดนี้สอดคล้องกับความเห็นของ Bassnett (2014, pp. 81-82) ที่ว่า การศึกษาการแปลด้วยแนวคิดยุคหลังอาณานิคมนั้น จำเป็นต้องพิจารณาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power relationships) ของตัวบท เนื่องจากภาษาซึ่งเป็นสื่อกลางในการเสนอเนื้อหาและวัฒนธรรมระหว่างต้นฉบับและบทแปล มีความต่างกันเชิงอำนาจอย่างมาก บางวัฒนธรรมถูกมองว่าเป็นเพียงชายขอบ บางวัฒนธรรมถูกมองว่ามีอภิสิทธิ์เหนือวัฒนธรรมอื่น โดยมีปัจจัยทางการเมืองอันเป็นผลมาจาก “ร่องรอย” แห่งอดีตในยุคอาณานิคมคอยควบคุมอยู่

⁵ ประเด็นการแทรกแซงตัวบท (intervention) ของนักแปล โปรดดูเพิ่มเติมได้ที่ Munday (2007)

หากมองในแง่หนึ่ง การแปลกับยุคหลังอาณานิคมอาจดูไกลจากสังคมไทยในฐานะดินแดนที่ไม่เคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของชาติตะวันตกอย่างเป็นทางการ⁶ เมื่อพิจารณาการโต้กลับภาษาในงานเขียนยุคหลังอาณานิคมและการแปลงานเขียนดังกล่าวตามแนวนักวิชาการทั้งหลายที่ได้เสนอไว้ข้างต้นนั้น Phanthaphoomme (2015) ได้ตั้งคำถามว่า ทำอย่างไรการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมเป็นภาษาไทยจะมีนัยสอดคล้องกับการโต้กลับภาษาอังกฤษมาตรฐานของนักเขียนวรรณกรรมเหล่านั้น ข้อเสนอแนะนี้มาซึ่งการเสนอแนวทางในการทดลองแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมเป็นภาษาไทย เพื่อสะท้อนการใช้ภาษาอันหลากหลายของผู้ถูกปกครอง โดยเรียกวิธีการจัดการกับภาวะพหุวัฒนธรรม (hybridity) ของ Bhabha ในบทแปลไทยว่า “ภาวะพหุวัฒนธรรมขั้นพิเศษ” (ultra-hybridity)

งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ คือ (1) อธิบายปรากฏการณ์การแปลยุคหลังอาณานิคมในประเทศไทยที่เกิดขึ้นผ่านการศึกษาเชิงสำรวจงานวิจัยการแปลในอดีต (2) เปรียบเทียบกลวิธีการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย โดยมุ่งเน้นประเด็นเรื่องการขึ้นชนบและการยึดภาษาในต้นฉบับเป็นสำคัญ และ (3) วิเคราะห์ว่าภาวะพหุวัฒนธรรมขั้นพิเศษในบทแปลภาษาไทยเกิดขึ้นหรือไม่ อย่างไร

กรอบแนวคิดและระเบียบวิธีวิจัย

บทความเรื่องนี้มาจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนแรก จะใช้วิธีการปริทัศน์งานวิจัยด้านการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมในประเทศไทยที่เผยแพร่สู่สาธารณะ เพื่อหาความหมายและนัยของการศึกษาในกลุ่มนักวิชาการไทย ในส่วนที่สอง เป็นการเปรียบเทียบต้นฉบับและบทแปล ตามแนวทางการแปลศึกษาพรรณนา (Descriptive Translation Studies) แนวทางนี้เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบตัวบทเพื่อหาหลักฐานทางภาษาเชิงประจักษ์ (empirical linguistic evidence) ระหว่างต้นฉบับและบทแปล และอธิบายความต่างทางภาษาให้สอดคล้องกับประเด็นวิจัย เช่น แนวคิดยุคหลังอาณานิคม การโต้กลับภาษามาตรฐาน และการแปลภาษาโต้กลับ ดังงานวิจัยชิ้นนี้เสนอ

กรอบแนวคิดที่ใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบต้นฉบับและบทแปล แบ่งเป็น 2 แนวคิดหลัก คือ

1) “การขึ้นชนบ” (abrogation) คือการปฏิเสธอธิปไตยแห่งเจ้าอาณานิคม ไม่ยึดติดกับอำนาจที่แฝงอยู่ในการใช้ภาษาที่ถูกต้อง และไม่พะวงกับความหมายต่าง ๆ ซึ่งเจ้าอาณานิคมยึดเย็ดในคำ และ “การยึดภาษา” (appropriation) หรือการยึดเอาภาษาของเจ้าอาณานิคมมาปรับใช้ในแบบตัวเอง โดยใช้ตัวตนเดิมก่อนถูกปกครองมาแทรกกลางในการเขียนงานวรรณกรรม เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งการต่อต้านอำนาจจากศูนย์กลาง และสะท้อนประสบการณ์ของผู้ที่เคยอยู่ใต้อำนาจนั้น ในงานชิ้นนี้จะหมายถึงภาษาอังกฤษเป็นสำคัญ

สำหรับการวิเคราะห์ลักษณะภาษาในตัวบทวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคม Ashcroft et al. (2003, pp. 58-71) ได้ตั้งข้อสังเกตการใช้ภาษาของนักเขียน ซึ่งนำภาษาของเจ้าอาณานิคมมาปรับเปลี่ยนไว้ดังนี้ (1)

⁶ นักวิชาการหลายคนมองว่า แม้ไทย (สยาม) จะไม่ได้ถูกปกครองในยุคล่าอาณานิคมโดยตรง แต่กลับรับเอาวิธีคิดแบบตะวันตกมาปรับใช้ในสังคมไทยในหลากหลายรูปแบบ มีผู้ให้คำจำกัดความแนวคิดในลักษณะนี้ว่าเป็น Semi-colonialism (Harrison & Jackson, 2010) และ Crypto-colonialism (Herzfeld, 2017)

การใช้ภาษาถิ่นร่วมกับคำแปล (glossing) คือผู้เขียนเขียนภาษาอังกฤษต่อท้ายคำท้องถิ่นที่ปรากฏในทันทีหรือในบริเวณใกล้เคียง เช่น *what she describes as **badtameezi** – bad behaviour* (2) การใช้คำที่ไม่แปล (untranslated words) คือผู้เขียนแทรกคำท้องถิ่นในตัวบทโดยไม่แปลหรืออธิบายเพิ่ม เช่น *Here there is no **haqeeqat*** (3) การผสมระหว่างภาษา (interlanguage) คือผู้เขียนผสมโครงสร้างภาษาของสองภาษาซึ่งได้พัฒนามาจากแนวคิดของการเรียนรู้ภาษาที่สอง เช่น *I had **no other work more than** to drink palm-wine in my life* (4) การปนกันของไวยากรณ์ (syntactic fusion) คือผู้เขียนใช้โครงสร้างไวยากรณ์ในภาษาท้องถิ่นมาปนกับการใช้คำของต้นฉบับ เช่น *only **Hijras** know how to* (5) การสลับภาษา (code-switching) คือผู้เขียนใช้ภาษาอังกฤษมาตรฐานในบทบรรยาย แต่ใช้ภาษาอังกฤษแบบท้องถิ่นและคำท้องถิ่นในบทสนทนา หรือสลับไปมาในบทสนทนาเดียวกัน เช่น *‘Answer whatever he asks you. Urdu is no problem. You can speak in Urdu.’ ‘**Ji, Sir,**’ the boy said, not looking up.*⁷

ลักษณะการใช้ภาษาเหล่านี้ เกิดขึ้นในพื้นที่ระหว่างกลาง (in-betweenness) ตามคำศัพท์ของ Bhabha โดยนักเขียนในฐานะผู้แทนกลุ่มคนที่เคยตกอยู่ภายใต้การปกครอง พยายามนำเสนอความหลากหลายของภาษาในโลก ทั้งยังชี้ให้เห็นจุดอ่อนและช่องว่างของภาษาเจ้าอาณานิคม ที่สามารถนำมาดัดแปลง (manipulate) ให้เห็นถึงความไม่สมบูรณ์ของตัวเจ้าอาณานิคมเองด้วย

2) “ภาวะพันธุ์ผสมขั้นพิเศษ” (ultra-hybridity) เป็นการขยายผลของการใช้ภาษาแบบขึ้นชนบและยียดภาษาตามลักษณะข้างต้น โดยเฉพาะผลที่เกิดจากการแปลวิธีการใช้ภาษาแบบดังกล่าว ต้นธารของแนวคิดนี้คือการให้ความสำคัญแก่บทบาทของผู้แปลในฐานะผู้อยู่กลางระหว่างสองชั่ว การแปลซึ่งมีช่วงชั้นอำนาจที่ไม่เท่าเทียม อาจมองได้ใน 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) การแปลภาษาของศูนย์กลางอำนาจมาเป็นบทแปลในภาษาชายขอบ และ (2) การแปลภาษาชายขอบไปเป็นบทแปลในภาษาศูนย์กลาง

อย่างไรก็ดี ภาษาไทยในฐานะบทแปล อยู่รอบนอกการขัดขืนความเป็นศูนย์กลางอำนาจของภาษาชายขอบ ทั้งยังไม่มีประสบการณ์ถูกกดขี่จากเจ้าอาณานิคมตะวันตกโดยตรง ดังนั้นการแปลวรรณกรรมจากระบบศูนย์กลางที่เขียนโดยใช้ภาษาท้องถิ่นปะปน เพื่อต้านความเป็นมาตรฐานของภาษาศูนย์กลางมาเป็นภาษานั้น ควรคำนึงถึงผล 2 ประการ

(1) ผลสัมฤทธิ์ต่อผู้อ่าน (translation effect) กล่าวคือ ในเมื่อผู้เขียนตั้งใจให้ผู้อ่านรับทราบถึงการโต้กลับภาษาอังกฤษ และชี้ให้เห็นความไม่สมบูรณ์แบบของภาษาอังกฤษ ฉะนั้นเพื่อสร้างผลสัมฤทธิ์ในแบบเดียวกันในภาษาไทย ผู้แปลจึงควรนำเสนอบทแปลให้มีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับต้นฉบับ

(2) การทำให้บทแปลดูเหมือนมีการใช้ภาษาที่หลากหลาย ทั้งภาษาถูกต้องตามแบบเจ้าอาณานิคม และภาษาขึ้นชนบของผู้ถูกปกครอง จะเป็นเครื่องแสดงว่าบทแปลก็มีภาวะพันธุ์ผสมเช่นเดียวกับต้นฉบับ จนนำไปสู่ลักษณะที่เรียกว่า ภาวะพันธุ์ผสมขั้นพิเศษ (ultra-hybridity) เพราะมีส่วนผสมของลักษณะบาง

⁷ ตัวอย่างข้างต้นนำมาจาก *The Ministry of Utmost Happiness* ของ Arundhati Roy ซึ่งเป็นหนึ่งในวรรณกรรมที่งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษา ยกเว้นข้อ (3) เนื่องจากไม่พบลักษณะดังกล่าวในวรรณกรรมที่เป็นกรณีศึกษาชัดเจนนัก จึงนำตัวอย่างมาจาก Ashcroft et al. (2003, p. 66)

ประการในภาษาไทยปะปนเข้าไปด้วย เช่น ระบบการเขียนศัพท์บาลี-สันสกฤต หรือคำแสดงความเป็นท้องถิ่นตามภูมิภาคต่าง ๆ ของไทย เป็นต้น (Phanthaphoommee, 2015, p. 63)

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้น Phanthaphoommee (2015, pp. 64-66) เสนอกลวิธีการแปลโดยรวม 2 วิธี ได้แก่ (1) การแปลแบบรักษาความแตกต่างของต้นฉบับไว้ในบทแปล (foreignisation) และทำให้ตัวบทดูราวกับแปลมาจากภาษาต่างประเทศอย่างชัดเจน (Venuti, 1995, p. 34) (2) การแปลแบบหนา (thick translation) คือ การใช้เชิงอรรถอธิบายความ (Hermans, 2007, p. 149; Appiah, 2012, p. 341) ประโยชน์ของการแปลแบบหนาที่สำคัญ คือ (ก) เป็นการนำเสนอการแปล การตีความ และการบรรยายไปพร้อมกัน (ข) แสดงจุดยืนและทัศนะของผู้แปลให้เด่นชัดมากขึ้น (Hermans, 2003, p. 385)

นอกจากนั้น ผลจากการทำให้เกิดภาวะพันธู์ขึ้นพิเศษในบทแปลไทย จะเป็นการขึ้นชนบทการแปลของไทยได้อีกประการหนึ่ง เพราะการแปลเช่นนี้จะทำให้บทแปลยาวและ “หนา” ขึ้น อ่านไม่เรียบรื่น ไม่ถูกต้องตามมาตรฐานการใช้ภาษาไทยที่สืบทอดกันมาผ่านการเรียนการสอน⁸ ซึ่งเทียบได้กับการขึ้นชนบทการเขียนภาษามาตรฐานของอังกฤษ ทั้งนี้ “ความหนา” ของบทแปล จะทำให้ผู้อ่านอ่านงานแปลช้าลง จนอาจนึกคิดเมื่อพบคำศัพท์ที่ไม่คุ้นเคย กระทั่งสนใจค้นหาคำตอบ นับเป็นการสั่นคลอน (destabilise) ชนบทการแปลของไทย ซึ่งเน้นให้อ่านรื่นหูเป็นธรรมชาติ ในทำนองเดียวกันกับการที่ต้นฉบับต้องการจะสั่นคลอนการสั่งสอน (pedagogy) มาตรฐานทางภาษา โดยใช้ภาษาของเจ้าอาณานิคมเองเป็นเครื่องมือ (Phanthaphoommee, 2015, p. 69)

ต้นฉบับวรรณกรรมและบทแปลที่เลือกมาศึกษามีทั้งหมด 3 เรื่อง ดังนี้

ต้นฉบับ	ผู้แต่ง	บทแปล	ผู้แปล
<i>The Glass Palace</i> (2001)	Amitav Ghosh	<i>ร้าวรานในวารวัน</i> (2561)	ธีรศักดิ์ จิรรัตนไพโรจน์
		<i>Raoran nai wanwan</i> (2018)	Teerasak Jiratanapairoj
<i>The Ministry of Utmost Happiness</i> (2017)	Arundhati Roy	<i>กระทรวงสุขสุด ๆ</i> (2563)	สดใส
		<i>Krasuang suk sutsut</i> (2020)	Sotsai
<i>Midnight's Children</i> (1981/1995)	Salman Rushdie	<i>Midnight's Children</i> (2563)	สุนันทา วรรณสินธ์ เบล
		<i>Midnight's Children</i> (2020)	Sunantha Wannasin Bell

เกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ต้นฉบับมีสถานะเป็นวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคม เขียนขึ้นโดยนักเขียนผู้มีเชื้อสายจากชาติที่เคยตกเป็นอาณานิคม ใช้ภาษาที่แสดงการขึ้นชนบทยืดภาษา และแปลเป็นภาษาไทยแล้วครอบคลุมระยะเวลาตั้งแต่มีการนำเสนอแนวคิดภาวะพันธู์ผสมขึ้นพิเศษจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2558 - 2564) วรรณกรรมเรื่อง *Midnight's Children* ได้รับการแปลครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2553 โดย Nopphadon Wetsawat

⁸ ชนบทการแปลของไทยอาจดูส่วนหนึ่งได้จากหนังสือตำราด้านการแปลในประเทศไทยเป็นสำคัญ ซึ่งโดยมากมักแนะนำให้นักแปลปรับบทแปลเป็นภาษาไทยที่สวยงามเป็นธรรมชาติตามวิธีการใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง เช่น งานของ Saibua (2017) ซึ่งเน้นให้นักแปล “ทดสอบความรื่นหูเป็นธรรมชาติของภาษาฉบับแปล” (p. 78) และ “ปรับโครงสร้างของประโยคและการเรียงลำดับประโยคและความคิด [...] ถ้าเห็นว่าจะทำให้ภาษาในบทแปลสละสลวยขึ้น เป็นธรรมชาติขึ้น และที่สำคัญที่สุดคือ อ่านแล้วเข้าใจได้” (p. 87)

(2010) ชื่อภาษาไทยว่า *ทารกเที่ยงคืน* แม้จะไม่จัดอยู่ในกรอบเวลาที่กำหนด แต่ผู้วิจัยจะนำมาอภิปรายร่วมกับบทแปลของ Sunantha Wannasin Bell (2020) เพื่อความครบถ้วนในการศึกษา

มีข้อถกเถียงทางวิชาการว่า วรรณกรรมแอฟริกัน-อเมริกันจะจัดอยู่ในหมวดหมู่ของวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมหรือไม่ (MacLeod, 1997) แม้ผู้วิจัยจะเห็นพ้องกับกลุ่มที่จัดวรรณกรรมทั้งสองแบบเข้าไว้ด้วยกัน เพราะถือเป็นการนำเสนอประสบการณ์การถูกกดขี่จากคนผิวขาว และต้องการทำลายช่วงชั้นอำนาจที่เกาะติดอยู่กับเชื้อชาติ แต่วรรณกรรมประเภทนี้ส่วนใหญ่แทรกภาษาที่ผิดไวยากรณ์ของคนผิวดำ โดยเฉพาะในบทสนทนา เพื่อสื่อถึงบุคลิกตัวละครเท่านั้น (เช่น *Beloved* และ *The Bluest Eyes* ของ Toni Morrison)⁹ มิได้มีจุดประสงค์อย่างชัดเจนในการทำลายขนบการเขียนแบบมาตรฐาน ผู้วิจัยจึงไม่จัดไว้ในข่ายการศึกษา เพราะการวิจัยจะเน้นไปที่ประสบการณ์การใช้ภาษาได้กลับเป็นหลักตามแนวคิดของ Ashcroft et al. (2003) สำหรับงานแปลจากลาตินอเมริกาซึ่งนักวิชาการมองว่าเป็นงานประเภทยุคหลังอาณานิคมเช่นกัน (เช่น งานของ Gabriel García Márquez)¹⁰ จะไม่จัดอยู่ในข่ายงานวิจัยนี้ เนื่องจากต้นฉบับเป็นภาษาสเปน อันเป็นข้อจำกัดของผู้วิจัยซึ่งไม่สามารถเทียบเคียงต้นฉบับกับบทแปลได้

บนทางคู่ขนาน: การศึกษาการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมในไทย

ในส่วนนี้จะนำเสนองานวิจัยด้านการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคม และงานวิจัยที่ใช้แนวคิดยุคหลังอาณานิคมเป็นกรอบในการอธิบายการแปล โดยไล่เรียงในเชิงเวลา เพื่อให้เห็นวิวัฒนาการด้านการศึกษาแบบเทียบเคียงต้นฉบับกับบทแปล พร้อมอภิปรายการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (paradigm shift) ของการศึกษาด้านการแปลตัวบทประเภทดังกล่าว

จากการปริทัศน์งานวิจัยซึ่งเผยแพร่สู่สาธารณะในระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา อันเป็นช่วงเวลาที่เริ่มมีหลักสูตรการแปลระดับบัณฑิตศึกษามากขึ้น ภาพรวมงานวิจัยด้านการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมในประเทศไทย พบทั้งหมด 20 เรื่อง ถือว่ามีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับการศึกษาการแปลวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ คำอธิบายหนึ่งซึ่งอาจเป็นไปได้คือ แนวคิดการแปลกวีวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมยังไม่แพร่หลาย จนเป็นที่นิยมและสนใจของกลุ่มนักวิจัย หรือแม้แต่วรรณกรรมประเภทนี้ยังไม่เข้าไปอยู่ในความรู้ของนักอ่านชาวไทยทั่วไปนัก ซึ่งสะท้อนจากการจัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือ¹¹ จึงทำให้การผลิตผลงานวิจัยในประเด็นดังกล่าวน้อยตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่พบเหล่านี้แบ่งได้ 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ (1) การวิเคราะห์ต้นฉบับเพื่อนำเสนอกลวิธีการแปล และ (2) การศึกษาเปรียบเทียบต้นฉบับและบทแปลที่เรียกว่า การแปลศึกษาวรรณา

⁹ *Beloved* แปลเป็นภาษาไทยชื่อว่า *บีเลฟด์* โดย รังสิมา ต้นสกุล และ *The Bluest Eyes* แปลเป็นภาษาไทยชื่อว่า *ดวงตาฟ้าสุดฟ้า* โดย จุฑามาส แดนเนียน

¹⁰ *Cien Años de Soledad* แปลเป็นภาษาไทยชื่อว่า *หนึ่งร้อยปีแห่งความโดดเดี่ยว* โดย ชนฤดี ปลื้มปวารณ์ และ *El Amor en los Tiempos de Cólera* แปลเป็นภาษาไทยชื่อว่า *รักเมื่อคราวห่าลง* โดย รัชยา เรืองศรี (แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ *Love in the Time of Cholera*)

¹¹ ตลาดหนังสือแปลยังกระจุกตัวอยู่แต่ในงานบันเทิงคดีประเภทสืบสวนสอบสวน โรมานซ์ แนววัยรุ่น นักอ่านชาวไทยจึงอาจเข้าถึงวรรณกรรมแปลได้ค่อนข้างน้อย ยิ่งน้อยลงไปอีกเมื่อเป็นงานวรรณกรรมแปลยุคหลังอาณานิคม ดูเพิ่มเติมใน <http://pokpong.org/writing/thai-book-business>.

งานวิจัยกลุ่มแรก เกิดขึ้นในช่วง 10 ปีแรก คือ พ.ศ. 2545 ถึง 2555 (ค.ศ. 2002 - 2012) งานวิจัยการแปลส่วนมากเลือกตัวบทวรรณกรรมแอฟริกัน-อเมริกันมาศึกษา งานวิจัยดังกล่าวคือ Khaojaree (2002) และ Sae-jeng (2004) ซึ่งศึกษากลวิธีการแปลภาษาของคนผิวดำในเรื่อง *The Color Purple* โดย Toni Morrison แต่ไม่ได้เอ่ยถึงประเด็นเรื่องยุคหลังอาณานิคมของหนังสือเล่มนี้ มีเพียงความพยายามในการแก้ไขปัญหาการแปลที่เกิดจากการใช้ภาษาไม่ตรงมาตรฐานเท่านั้น¹² ในส่วนของ Wasutit (2003) ศึกษางานของนักเขียนคนเดียวกัน แต่คือเรื่อง *The Bluest Eyes* ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้เอ่ยถึงความเป็นยุคหลังอาณานิคมเช่นกัน¹³ ภาษาของคนดำได้รับการศึกษาอีกครั้ง ในงานของ Suntiworawut (2005) ซึ่งศึกษากลวิธีการแปลหนังสือรวมบทกวีนิพนธ์ของ Langston Hughes แนวคิดยุคหลังอาณานิคมมิได้ถูกหยิบขึ้นมาอภิปรายอีกเช่นเคย

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน มีงานที่พยายามสอดแทรกแนวคิดยุคหลังอาณานิคมเข้าไปในการศึกษา คือ Chareonsiri (2004) ศึกษาวรรณกรรมเยาวชน *Haroun and the Sea of Stories*¹⁴ ของ Salman Rushdie และ Phonphala (2005) ศึกษานวนิยายเรื่องแรกของ George Orwell ที่วิพากษ์การปกครองของเจ้าอาณานิคมอังกฤษในเรื่อง *The Burmese Days*¹⁵ อย่างไรก็ดี งานวิจัยทั้งสองชิ้นมิได้อภิปรายแนวคิดยุคหลังอาณานิคมเชื่อมโยงกับภาษาในต้นฉบับอย่างลึกซึ้งเท่าใดนัก ยังคงยึดอยู่แต่การแสวงหากลวิธีการแปล เพื่อแก้ปัญหาคำในเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในต้นฉบับทั้งสองเรื่องเท่านั้น รวมถึงงานของ Wongsawan (2009) ในอีก 5 ปีถัดมา ซึ่งนำเอางานของ Chareonsiri (2005) มาตีความการแปลใหม่ ก็ยังเป็นไปในทำนองค้นหาวิธีแปลที่เหมาะสมเช่นเดิม

ในปีถัดมา เป็นที่น่าเสียดายว่า แม้จะมีผู้ศึกษากลวิธีการแปลวรรณกรรมขึ้นเอกอย่าง *The God of Small Things* ของ Arundhati Roy ผู้ตั้งใจวิพากษ์เจ้าอาณานิคมและมรดกที่ทิ้งไว้ โดยใช้ภาษาท้องถิ่นแทรกเข้าไปในตัวบทเพื่อโต้กลับภาษามาตรฐานอย่างเห็นได้ชัด (Hatsabamroe, 2006) แต่ผู้วิจัยเน้นการแก้ปัญหาระดับคำและประโยค มิได้อธิบายถึงสาเหตุที่ผู้เขียนใช้ภาษาดังที่ปรากฏในเรื่องเท่าใดนัก¹⁶ งานของ Toni Morrison ถูกหยิบขึ้นมาศึกษาอีกสองครั้งในงานวิจัยของ Chetsongkul (2006) ศึกษาวิธีการแปลเรื่อง *Beloved* และ Rotjanawongchai (2010) ศึกษาการแปลภาษาคนผิวดำในเรื่อง *Tar Baby* จะเห็นได้ว่า เมื่อมีผู้หยิบงานเขียนของนักเขียนผู้นี้ขึ้นมาศึกษาครั้งใด ก็ไม่พ้นการศึกษาหาวิธีแปลลักษณะภาษาที่ผิดรูปเท่านั้น แม้จะใช้แนวคิดภาษาศาสตร์สังคมเข้ามาช่วยอธิบาย แต่ดูเหมือนงานทั้งหมดยังขาดการพูดถึงความเป็นยุคหลังอาณานิคมซึ่งควรเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการศึกษา

อันที่จริง ตั้งแต่ พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) เป็นต้นมา นักวิชาการไทยเริ่มตระหนักถึงแนวคิดยุคหลังอาณานิคมมากขึ้น เห็นได้จากการศึกษา *A Way in the World* ของ V.S. Naipaul (Wangratanasopon, 2006) และ *Brick Lane* ของ Monica Ali (Sampunnananda, 2011) ซึ่งกล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ในยุค

¹² วรรณกรรมเรื่องนี้ ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยแล้วในเมื่อ พ.ศ. 2526 โดยใช้ชื่อว่า *เลือดสีม่วง* แปลโดย อัครมนี

¹³ *ดวงตาฟ้าสุดฟ้า* คือชื่อเรื่องภาษาไทย แปลโดย จุฑามาส แคนเนียน เมื่อ พ.ศ. 2563 หรือ 17 ปีให้หลังจากการศึกษากลวิธีการแปลหนังสือเล่มนี้

¹⁴ บทแปลภาษาไทยชื่อว่า *ฮารูนกับมหานทีแห่งนิทาน* โดย จรรย์สมร รัตนชาติ เมื่อ พ.ศ. 2553

¹⁵ เรื่องนี้ได้รับการแปลใน พ.ศ. 2558 ชื่อว่า *พม่ารำลึก* โดย บัญชา สุวรรณานนท์

¹⁶ วรรณกรรมเรื่องดังกล่าวได้รับการแปลเมื่อ พ.ศ. 2550 ชื่อว่า *เทพเจ้าของสิ่งเล็ก ๆ* โดย สดใส

หลังอาณานิคมของตัวละครชัดเจน ทว่าภาษาในวรรณกรรมทั้งสองเรื่อง ยังไม่รุ่มรวยด้วยภาษาถิ่นในฐานะการโต้กลับภาษาอังกฤษมาตรฐาน จึงขาดการอภิปรายวิธีแปลให้สอดคล้องกับประเด็นดังกล่าวไปอย่างน่าเสียดาย

อย่างไรก็ดี หมายเหตุสำคัญของการศึกษาการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคม และถือเป็นงานวิจัยกลุ่มที่สอง ซึ่งเปิดฉากวิธีการวิจัยแบบการแปลศึกษาวรรณนาในไทย คือ Chittiphalangsri (2015) ผู้ใช้แนวคิดโต้กลับทฤษฎีบูรพนิยม (occidentalising Orientalism) และเสียงสะท้อนแห่งความย้อนแย้งจากนักแปล (irony's echo) ของ Hermans (2007 as cited in Chittiphalangsri, 2015) มาอธิบายงานแปลสองเรื่อง ได้แก่ *Anna and the King of Siam* ของ Margaret Landon แปลโดย อ.สนิทวงศ์ และ *The Romance of the Harem* ของ Anna Leonowens แปลโดย อบ ไชยวสุ ข้อมูลที่ใช้วิจัยคือตัวบทแวดล้อม (paratext) เช่น คำนำ ปกหลัง และคำนิยม หรือพื้นที่ต่อรองอำนาจของนักแปลผู้ต้องการแสดง “ตัวตน” ว่าไม่เห็นด้วยกับบทแปลที่ผลิตขึ้น เป็นการป้องกันตนเองจากข้อครหาใด ๆ ที่อาจตามมาจากการแปลวรรณกรรมเรื่องดังกล่าว งานวิจัยการแปลกับวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมอีกชิ้นในเวลาใกล้เคียงกัน คืองานของ Chalermksanyakorn (2015) ผู้ศึกษาคำนำของแดนอรัญ แสงทอง ในฐานะนักแปลวรรณกรรมจำนวน 5 เรื่อง พบว่า ตัวตนและเสียงของนักแปลเด่นชัดในทุกเรื่อง โดย Chalermksanyakorn ชี้ชัดว่า ในงานแปลยุคแรกของแดนอรัญ แสงทอง เป็นการสยบยอมต่ออำนาจของต้นฉบับเพราะนักแปลยกย่องชมเชยต้นฉบับอย่างเปิดเผย ทว่าในช่วงหลัง นักแปลกลับคานอำนาจนักเขียนตะวันตก ด้วยการวิพากษ์ต้นฉบับและปฏิเสธคำบางคำด้วยการแปลไม่ตรงตามต้นฉบับ เพื่อจุดประสงค์ให้ผู้อ่านชาวไทยได้เข้าใจเนื้อหาในต้นฉบับมากขึ้น

ใน พ.ศ. 2558 งานชิ้นสำคัญที่ได้เสนอให้อภิปรายวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคม ร่วมกับนัยของการแปลเป็นภาษาปลายทางซึ่งมิได้ตกอยู่ภายใต้จักรวรรดิใดมาก่อน คือ Phanthaphoommee (2015) โดยศึกษาแนวทางการแปลภาวะพันธุผสมในนวนิยายเรื่อง *The Moor's Last Sigh* ของ Salman Rushdie ซึ่งรุ่มรวยด้วยภาษาที่ต้องการโต้กลับความเป็นมาตรฐานของอังกฤษ แม้จะเป็นการศึกษาเพื่อเสนอกลวิธีการแปลเพื่อสะท้อนการใช้ภาษาของวรรณกรรมเรื่องดังกล่าว มิใช่การศึกษาตามแนวทางการแปลศึกษาวรรณนาเสียทีเดียว แต่ก็ได้สร้างกรอบแนววิเคราะห์ที่ให้งานวิจัยชิ้นถัดมาที่เลือกตัวบทประเภทเดียวกันมาศึกษาได้เป็นอย่างดี แนวคิดนี้มีอิทธิพลบางส่วนต่องานของ Laohavanich (2016) ผู้ศึกษากลวิธีการแปลภาษาอังกฤษแบบสิงคโปร์ (Singlish) ในนวนิยายเรื่อง *Mammon Inc.* โดย Hwee Hwee Tan และ Saiwirat (2017) ผู้ศึกษาการถ่ายทอดภาษาแบบจาไมกาในนวนิยายเรื่อง *Pao* โดย Kerry Young งานวิจัยทั้งสองชิ้นนี้ อภิปรายความหลากหลายทางภาษาในดินแดนที่เคยตกเป็นอาณานิคม รวมถึงลักษณะการปนของภาษาถิ่นในภาษาอังกฤษมาตรฐาน อันเป็นหัวใจสำคัญของกรอบแนวความคิดการแปลภาษาโต้กลับตามความคิดของ Ashcroft et al. (2003) และการแปลภาษาลักษณะนี้เป็นภาษาไทยของ Phanthahoommee (2015)

งานวิจัยสามชิ้นล่าสุดที่พบ คืองานของ Jaritngam (2017) ซึ่งศึกษาด้านฉบับและบทแปลเรื่อง *Midnight's Children* โดย Salman Rushdie ตามแนวทางการแปลศึกษาวรรณนา ทว่าผลการวิจัยกลับมิได้อภิปรายข้อค้นพบร่วมกับแนวคิดยุคหลังอาณานิคมแต่อย่างใด กลับเน้นไปที่ความเป็นสังคมนิยมทศจรรย์ (magical realism) เท่านั้น ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน Suthiprarop (2016) ย้อนกลับไปศึกษาภาษาของคนผิวดำอีกครั้งในการศึกษาทวิวิธีแปลเรื่อง *Americanah* ของ Chimamanda Ngozi Adichie แม้วรรณกรรมเรื่อง

นี้จะเสนอแง่มุมของมรดกยูคอาณานิคมที่หลงเหลืออยู่ในไนจีเรีย จนทำให้ตัวละครต้องเดินทางไปแสวงหาความศิวิไลซ์ของชาติตะวันตก แต่แนวคิดยุคหลังอาณานิคมก็ได้ถูกเอ่ยถึง และ Wilamas (2018) ศึกษาการแปลภาษาคนดำใน *Their Eyes Were Watching God* ของ Zora Neale Hurston แต่ก็อธิบายเพียงปัญหาการแปลภาษาถิ่นแอฟริกัน-อเมริกันเท่านั้น

การปริทัศน์งานวิจัยที่ศึกษาการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมข้างต้น อาจวิเคราะห์ผลเป็นประเด็นหลักได้ 4 ข้อ (โปรดดู **ภาคผนวก**: ตารางเปรียบเทียบงานวิจัยการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคม)

1) ในช่วง 10 ปีแรกของช่วงเวลาที่ศึกษา ร้อยละ 80 ของกลุ่มตัวอย่างล้วนทำการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการแปล หรือการค้นหาวิธีที่เหมาะสม (prescriptive) ในการแปลตัวบทหนึ่ง ๆ (แม้คำว่า “เหมาะสม” จะมีลักษณะเป็นอัตวิสัยอยู่มากก็ตาม) สาเหตุที่งานกลุ่มนี้มีจำนวนมากเป็นพิเศษ อาจอธิบายด้วยเหตุผลที่ว่างานวิจัยประเภทวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ที่ผลิตขึ้นในมหาวิทยาลัยไทยส่วนใหญ่ กำหนดช่องทางให้วิจัยกลวิธีการแปลเป็นสำคัญ อีกคำอธิบายหนึ่งคือ การวิจัยเกี่ยวกับการแปลในระดับอุดมศึกษาเน้นไปที่การปรับใช้ได้จริงในชีวิตการทำงานหลังสำเร็จการศึกษา สำหรับงานวิจัยประเภทเปรียบเทียบตัวบทนั้นมีจำนวนจำกัด อาจเป็นเพราะแนวคิดเกี่ยวกับยุคหลังอาณานิคม ยังไม่ถูกนำมาผูกโยงกับการศึกษาตัวบทแปลอย่างเป็นระบบ แต่ก็มีงานวิจัยคู่ขนานกันในช่วง 5 ปีหลัง นอกจากนั้น การวิเคราะห์ตัวบทที่นำมาศึกษา (ทั้งค้นหาวิธีการแปลและเปรียบเทียบตัวบท) ยังมีได้ใช้กรอบแนวความคิดยุคหลังอาณานิคมเข้ามาอธิบายมากนัก แนวคิดดังกล่าวโดยมากมักใช้ในสาขาวรรณคดีเปรียบเทียบหรือสังคมศาสตร์เป็นหลัก

2) นับตั้งแต่ พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา เริ่มมีการตระหนักถึงประเด็นเกี่ยวกับยุคหลังอาณานิคมที่สื่อผ่านงานวรรณกรรมระดับโลก หรือเกิดการไหลเข้ามาของแนวคิดเชิงวิพากษ์ในวงการวิชาการไทยมากยิ่งขึ้น เช่นงานของ Chalermksanyakorn (2015) Laohavanich (2016) และ Saiwirat (2017) เป็นต้น ทำให้การแปลศึกษาในไทยเริ่มพิจารณาต้นฉบับหรือแม้แต่บทแปลด้วยสายตาของความเป็นสหสาขามากขึ้น มิได้เพียงแต่ศึกษาโดยการนำกรอบการวิเคราะห์ด้านภาษาศาสตร์มาอธิบายผลแต่เพียงอย่างเดียว

3) งานวิจัยหลายชิ้นโดยเฉพาะงานศึกษากลวิธีการแปล ยังมีเป้าหมายเพื่อหาวิธีแปลที่เหมาะสม อ่านรื่นหูดูสวยงาม และถูกต้องตามขนบภาษาไทย เช่น Chareonsiri (2004) Wongsawan (2009) และ Suthiprarop (2016) เป็นต้น ซึ่งระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของการศึกษา อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ดังกล่าวจะขัดกับแนวทางการแปลแบบหนาและการโต้กลับภาษามาตรฐานภาษาไทย เพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ของบทแปล (translation effect) ในแบบเดียวกับต้นฉบับที่ต้องการจะโต้กลับภาษาอังกฤษมาตรฐาน ตามที่ Phanthaphoommee (2015) ได้พยายามเสนอไว้

4) การศึกษาการแปลภาษาของคนผิวดำเกิดขึ้นเป็นระยะ แสดงให้เห็นว่า มีการตระหนักถึงปัญหาการใช้ภาษาของกลุ่มคนเหล่านี้ในต้นฉบับ ทว่ายังไม่มียานวิจัยกล่าวถึงความเชื่อมโยงระหว่างความเป็นยุคหลังอาณานิคมกับวรรณกรรมแอฟริกัน-อเมริกัน ดังเช่นนักวิชาการตะวันตกได้เสนอไว้ (MacLeod, 1997)

จากการวิเคราะห์ข้างต้น สรุปได้ว่า กระบวนทัศน์การศึกษาการแปลในประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเริ่มตระหนักถึง “ความพิเศษ” ของตัวบทยุคหลังอาณานิคมมากขึ้น นับตั้งแต่งานของ Chittiphalangsri (2015) เป็นต้นมา และในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน อีกกระบวนทัศน์หนึ่งที่เปลี่ยนแปลง คือ

แนวทางการศึกษาการแปล นักวิจัยเริ่มหันมาศึกษาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างต้นฉบับและบทแปลอย่างแพร่หลาย การศึกษาวิธีการแปลและการแปลศึกษาวรรณนาจึงเดินอยู่บนทางคู่ขนานเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ภาวะพันธุ์ผสมขั้นพิเศษในวรรณกรรมแปลยุคหลังอาณานิคม

ในส่วนนี้เป็นการเปรียบเทียบต้นฉบับและบทแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมที่คัดสรร ผลการวิจัยพบลักษณะเด่นชัด 4 ประการในต้นฉบับ (1) การใช้ภาษาถิ่นร่วมกับคำแปล (2) การใช้คำท้องถิ่นโดยไม่แปล (3) การสลับภาษา และ (4) การปนกันของโครงสร้างไวยากรณ์

การใช้ภาษาถิ่นร่วมกับคำแปล หรือให้คำอธิบายหลังจากปรากฏคำนั้น แม้วิธีการเขียนลักษณะนี้จะสร้างผลของการรับรู้การต่อสู้กับภาษาอังกฤษมาตรฐานได้น้อยกว่าลักษณะอื่น เพราะยังยึดโยงและพะวงอยู่กับการอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจด้วยภาษามาตรฐาน แต่ก็ถือว่าเป็น “การแนะนำ” ความเป็นท้องถิ่นให้ผู้อ่านในวัฒนธรรมปลายทางได้ถุกคิดเมื่อเห็นคำเหล่านั้น

การใช้คำในลักษณะนี้พบได้ค่อนข้างมากใน *The Glass Palace* (ย่อว่า TGP) เช่น Only Min and Mebya – meaning the King and Queen (p. 53), *chaung*, a rushing mountain stream (p. 68), *karuna* – Pali for compassion (p. 211), *Jarnail-sahib ki dyni haat ki paltan* – the general’s right-hand battalion (p. 262), a mercenary is a *buddhu*, a fool (p. 347), *Utho* – get up (p. 523) สำหรับแนวทางการแปลนั้น ผู้แปลรักษาความเป็นท้องถิ่นของต้นฉบับไว้ได้แทบทุกจุดที่ปรากฏคำเหล่านั้น ดังตัวอย่างที่ 1 – 3 ด้านล่าง

ตัวอย่างที่ 1

The King was wearing his royal sash and a white *gaung-baung*, the turban of mourning (TGP, p. 37)

พระเจ้าธีบอฉลองพระองค์ในชุดแพรตัวนของกษัตริย์และโปก*กองบอง*สีขาวอันเป็นเครื่องหมายการไว้ทุกข์ (Raoran nai wanwan, p. 48)

หากไม่นับคำว่า sash ซึ่งแปลพลาดว่า ‘ชุดแพรตัวน’ ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้แปลเก็บการแทรกคำท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี โดยคำว่า *gaung-baung* หักศัพท์เป็น ‘กองบอง’ และอธิบายเพิ่มเติมว่า ‘อันเป็นเครื่องหมายการไว้ทุกข์’ แม้จะไม่แปลคำว่า turban (หมวกหรือผ้าโพกหัว) แต่นัยของคำนี้ก็ถูกเก็บไว้แล้วจากคำว่า ‘โปก’ ก่อนหน้า

ในทำนองเดียวกัน การใช้ภาษาถิ่นพร้อมคำแปลหรือคำอธิบาย ปรากฏชัดในเรื่อง *The Ministry of Utmost Happiness* (ย่อว่า MUH) เช่นเดียวกัน เช่น *Bhonsadi ke* (You arsehole born) (p. 27), dogs were unclean – *najis* – for Muslim (p. 37), *Sarkar ki Maa ki Choot* The Government Mother’s Cunt (p. 98), *rati sadhana* – semen retention (p. 103), Sir, *sun lijjiye*, please listen (p. 180), *Duniya ki mehfilon se ukta gaya hoon ya Rab* ... I am weary of worldly gatherings, O Lord (p.

267-268) เป็นต้น แนวทางการแปลในเรื่องนี้ คล้ายกับแนวทางของ TGP ในประเด็นการอธิบายความควบคู่กับภาษาอื่นในต้นฉบับ

ตัวอย่างที่ 2

A few petals had fallen on her **kaffan**, the white shroud she was wrapped in before she was laid to rest (MUH, p. 310)

กลีบสีห่ากลิ้งร่วงบน**กัฟฟัน** ผ้าห่อศพสีขาวที่ใช้ห่อร่างเธอก่อนนอนพักครั้งสุดท้าย

(Krasuang suk sutsut, p. 358)

ตัวอย่างที่ 2 แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะรักษาภาษาท้องถิ่นไว้ โดยการทับศัพท์ให้ตรงกับรูปอักษร จากคำว่า kaffan เป็น ‘กัฟฟัน’ และแปลคำอธิบาย the white shroud ว่า ‘ผ้าห่อศพสีขาว’ ซึ่งติดมาพร้อมกับการแทรกคำท้องถิ่นในต้นฉบับ ถือเป็นการแปลแบบรักษาตัวบทอย่างครบถ้วน

ในทางกลับกัน นวนิยายเรื่อง *Midnight's Children* (ย่อว่า MNC) มีการใช้คำในภาษาถิ่นพร้อมกับคำอธิบายน้อยที่สุด เช่น *Talaaq! Talaaq! Talaaq! ... I divorce thee* (p. 75) คำอธิบายในหลายจุดมักใช้การเทียบเคียง เช่น *three-storey homes of gods standing on a two-storey Olympus, a stunted Kailasa!* (p. 117) ผู้อ่านสามารถอนุมานได้ว่า *Kailasa* คือยอดเขา เทียบได้กับ *Olympus* ในปกรณัมกรีก เหตุผลหนึ่งอาจเป็นไปได้ว่า ผู้เขียนต้องการสะท้อนความเป็นอินเดียในงานของตนให้ได้มากที่สุด สำหรับการแปลคำเหล่านี้ พบว่านักแปลใช้วิธีคล้ายกับเรื่อง MUH และ TGP

ตัวอย่างที่ 3

Soo ché? Saru ché! ... How are you? – I am well! (MNC, p. 243)

ซู เซ ซารู เช! ... แกสบายดีรึเปล่า ฉันสบายดี! (Tharok thiangkuen, p. 266)

สุ เจ สารู เน! ... สบายดีไหม สบายดี! (Midnight's Children, p. 262)

บทแปลทั้งสองถือว่าพยายามรักษาการคำท้องถิ่นไว้ด้วยการทับศัพท์เสียงพูด โดยเฉพาะบทแปลสำนวนที่สอง ใช้ตัวอักษร ส และ ฉ ซึ่งให้รูปและเสียงที่มีกลิ่นอายราวกับแปลมาจากภาษาบาลี-สันสกฤต

จากตัวอย่างที่ 1 – 3 จะเห็นว่า การแปลคำท้องถิ่นที่มีคำอธิบายตามมาทันทีนั้น เป็นไปในลักษณะเดียวกับการนำเสนอในต้นฉบับ คือ คำท้องถิ่นตามด้วยคำอธิบาย (ต้นฉบับ) เขียนทับศัพท์ตามด้วยคำแปล (บทแปล) การแปลคำประเภทนี้จึงอาจไม่เป็นปัญหาสำหรับนักแปลเท่าใดนัก

ในประเด็นการใช้คำท้องถิ่นโดยไม่แปล พบว่านักเขียนใช้วิธีนี้มากที่สุดทั้ง 3 เรื่อง โดยอาจอธิบายเหตุผลได้ 3 ลักษณะ

(1) ศัพท์บางคำอยู่ในการรับรู้ของผู้ใช้ภาษาอังกฤษมาตรฐานแล้ว เช่น his battle with the *djinns* (MNC, p. 428), from the *dhobi's* (TGP, p. 264), women in the *zenana* (MUH, p. 186) ผู้อ่านสามารถค้นหาความหมายในพจนานุกรมมาตรฐานทั่วไปได้ ทั้งในรูปแบบเล่มและออนไลน์

(2) ศัพท์บางคำให้ความรู้สึกแปลกใหม่ โดยนักเขียนต้องการแสดงให้เห็นถึงการต้านภาษาอังกฤษอย่างชัดเจน แม้นักเขียนอาจเทียบเคียงคำเหล่านั้นเป็นภาษาอังกฤษได้ก็ตาม เช่น Lucky bloody *chootiya* (TGP, p. 405) คำนี้เทียบเคียงได้กับคำว่า idiot หรือคำสบถ and begin his haunting *riaz* (MUH, p. 65) คำนี้แปลตรงตัวได้ว่า song หรือการฝึกร้องเพลง *Yaaaakh-thoooo!* He sneezes and falls forward (MNC, p. 41) เป็นการถอดเสียงจาม แต่นักเขียนไม่ใช่คำที่มีอยู่แล้วในวงศัพท์ภาษาอังกฤษ เช่น *achoo*

(3) ศัพท์บางคำเป็นคำเชิงวัฒนธรรมโดยแท้ (cultural-specific items) แต่ผู้เขียนไม่อธิบายความหมาย เช่น *rakshasas* have been seen many-headed like *Ravana* (MNC, p. 311), maker of the best *sheermal* (MUH, p. 305), she sells food – *baya gyaw* and everything (TGP, p. 5) เพราะต้องการเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมให้เด่นชัด

วิธีการใช้คำท้องถิ่นโดยไม่แปลนี้ พบมากที่สุด ใน MNC ตรงกับในทัศนะของ Rushdie ที่ว่าภาษาอังกฤษยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ (malleable) ไม่ว่าจะบิดคำอย่างไรก็ไม่หัก (it doesn't break) กลุ่มคนซึ่งเคยอยู่ภายใต้จักรวรรดิอังกฤษ สามารถปรับใช้ภาษาอังกฤษให้สอดคล้องกับความคิดและความเป็นอยู่ของตน จนกลายเป็นภาษาอังกฤษในแบบตัวเองได้¹⁷ ในส่วนของการแปลคำท้องถิ่นตามวิธีดังกล่าว ผู้แปลในภาษาไทยได้จัดการดังนี้

ตัวอย่างที่ 4

Godown, **gudam**, warehouse, call it what you like (MNC, p. 87)

โกดัง **กุดัง** คลังสินค้า เรียกขานอย่างไรได้ตามใจชอบ (Tharok *thiangkuen*, p. 104)

โกดาร์น **กุดัง** โกดัง จะเรียกอะไรก็ตามใจ (Midnight's Children, p. 96)

ในจุดนี้ ผู้เขียนต้องการเล่นคำเป็นจังหวะเสียง g-d คำว่า Godown กับ warehouse เป็นคำไวพจน์ ส่วนคำว่า *gudam* แปลว่า 'anus' ในภาษาตระกูลสันสกฤต¹⁸ การเล่นเสียงซ้ำมีนัยของการเสียดสีชัดเจน บทแปลทั้งสองถอดเสียง *gudam* ว่า 'กุดัง' ซึ่งเป็นภาษาปากของคำว่า 'โกดัง' ในภาษาไทย ส่วนแปลแรกแปล Godown ว่า 'โกดาร์น' และแปล warehouse ว่า 'คลังสินค้า' ส่วนแปลที่สอง ทับศัพท์ Godown ว่า 'โกดาร์น' และแปล warehouse ว่า 'โกดัง' อันที่จริงคำว่า 'โกดัง' คือคำยืมผิดรูป (false friend) ของคำว่า Godown แต่ผู้แปลเลือกที่จะนำ 'โกดัง' มาใช้แทนคำว่า warehouse ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าผู้แปลไม่ทราบที่มา

¹⁷ คุวิตโสมภรณ์ของ Salman Rushdie เพิ่มเติมได้ใน Emory University (2014) ระหว่างนาที่ 12.10 - 14.30

¹⁸ <http://sanskritdictionary.com/?q=gudam>.

ของคำนี้ หรือต้องการจะเล่นเสียง ก-ด เช่นต้นฉบับเท่านั้น อย่างไรก็ตามทั้งสองสำนวนไม่อาจรักษาการเสียดสีในคำว่า *gudam* ที่ติดมากับการเล่นจังหวะเสียง g-d ได้

ในส่วนของ *TGP* มีคำทางวัฒนธรรมที่ไม่ได้อธิบายในต้นฉบับเช่นกัน ดังตัวอย่างที่ 5

ตัวอย่างที่ 5

driving past quiet **kampongs** (*TPG*, p. 369)

ขับผ่าน**กำปง**เงียบสงบ (*Raoran nai wanwan*, p. 422)

‘Sniper!’ said the **havidar**. (*TGP*, p. 390)

“พลซุ่มยิง!” ทหาร**ฮวิลดาร์**นายหนึ่งร้องขึ้น (*Raoran nai wanwan*, p. 442)

ผู้วิจัยพบว่า วิธีทับศัพท์เป็นการแก้ปัญหาคำท้องถิ่นของต้นฉบับในเกือบทุกจุดในเนื้อเรื่องดังเช่นตัวอย่างที่ 5 คำอธิบายอย่างหนึ่งคือ การแทรกคำท้องถิ่นใน *TPG* มีจำนวนน้อยกว่าเมื่อเทียบกับวรรณกรรมอีกสองเรื่อง ในทุกจุดที่แทรก ผู้เขียนใช้ตัวเอียงกำกับ จึงทำให้ผู้แปลเห็นการแทรกคำเหล่านั้นชัดเจน การถอดเสียงหรือทับศัพท์นี้ จึงเป็นการรักษาความเป็นท้องถิ่นในบทแปลไทยได้ระดับหนึ่ง กระนั้นก็ดี บางจุดที่ผู้เขียนไม่ใช้ตัวเอียงกำกับ ผู้แปลก็แปลให้กลืนไปกับภาษาไทย เช่น to get her inside the gaari (p. 171) แปลว่า ‘เพื่อส่งเธอขึ้นรถม้า’

ตัวอย่างที่ 6

Some people start shouting **Jai Shri Ram!** and **Vande Mataram!** (*MUH*, p. 87)

บางคนเริ่มตะโกน **ชัย ศรี ราม!** และ **วันเท มาตรัม!** (*Krasuang suk sutsut*, p. 104)

ในตัวอย่างที่ 6 จากเรื่อง *MUH* ผู้แปลใช้วิธีการทับศัพท์คล้ายกับตัวอย่างที่ 5 แต่ไม่ใช้การทับศัพท์อักษรโรมันในฐานะคำศัพท์ที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษตามวิธีของราชบัณฑิต¹⁹ แต่ผู้แปลทับศัพท์ตามระบบการเขียนคำบาลี-สันสกฤตอันเป็นลักษณะพิเศษของภาษาไทย ผลสัมฤทธิ์ด้านการแปลที่ได้ส่วนหนึ่ง คือการทำให้บทแปลภาษาไทยดูราวกับแปลมาจากตัวบทต่างประเทศ หรือราวกับรับเอาความเป็นอินเดียเข้ามาโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Phanthaphoommee (2015, p. 68) ที่ว่า การแปลให้ดูราวกับเป็นภาษาต่างประเทศ (allusive) จะสร้างภาวะพินิจผสมชั้นพิเศษขึ้นมาในบทแปล อย่างไรก็ตาม ในเรื่องเดียวกันนี้ ภาษาท้องถิ่นในบทแปลภาษาไทยบางครั้งก็ไม่ปรากฏ เพราะผู้แปลเลือกที่จะไม่ทับศัพท์คำเหล่านั้น เช่นตัวอย่างที่ 7

¹⁹ โปรดดูเพิ่มเติมได้ใน ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง หลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษ <https://www.orst.go.th/pdfs/web/viewer.html?file=/FILEROOM/CABROYINWEB/DRAWER004/GENERAL/DATA0000/00000753.pdf>.

ตัวอย่างที่ 7

just another ploy by the occupation forces to undermine the *tehreek* and keep the people destabilised (MUH, p. 312)

ปล่อยออกมาเป็นแผนสร้างเรื่องของฝ่ายยึดครองเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของขบวนการ ทำให้ประชาชนหันเห (Krasuang suk sutsut, p. 358)

คำว่า *tehreek* อาจแปลได้ว่า ‘motivation’²⁰ แต่นักแปลไม่ทับศัพท์เพื่อเสนอภาพความเป็นท้องถิ่น กลับแปลให้กลืนเข้ากับตัวบทภาษาไทย ผู้อ่านในฉบับปลายทางจึงไม่อาจตระหนักถึงนัยการยืมภาษาในจุดนี้ อย่างไรก็ตาม เหตุผลหนึ่งที่อาจเป็นไปได้สำหรับการแปลที่ต่างกันนี้ คือการแปลชื่อเฉพาะ (ตัวอย่างที่ 6) และ คำศัพท์ท้องถิ่นทั่วไป (ตัวอย่างที่ 7) อาจเป็นสภาพบังคับให้นักแปลเลือกแปลแบบแรกโดยการทับศัพท์และ แปลกลืนกับภาษาไทยในแบบที่สอง

สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งในวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่องคือ มีการใช้คำบางคำตรงกันราวกับเป็นเรื่องปกติ ในวรรณกรรมที่เขียนขึ้นโดยนักเขียนเชื้อสายอินเดีย คำลงท้าย *ji* มักใช้ต่อจากอาชีพหรือชื่อคนเพื่อแสดงความยกย่อง และ *wallah* ต่อท้ายอาชีพเมื่อเอ่ยถึงคนที่ทำอาชีพนั้น ๆ นอกจากนี้ ยังปรากฏคำว่า *yaar* ซึ่งเป็นคำเรียกขานแสดงความสนิทสนมระหว่างผู้ชาย แต่บทแปลมีวิธีการจัดการกับปัญหาแตกต่างกัน เช่น ในเรื่อง MUH ปรากฏประโยค Your Forster-Mother-in-Law is a cool chick, *yaar* (p. 239) ซึ่งแปลว่า ‘แม่ยาย บุญธรรมของนายเป็นสาวเก๋ๆเพื่อน’ (p. 276) ในขณะที่เรื่อง MNC ปรากฏประโยค O God, *yaar*, how you stink! (p. 470) แต่กลับละคำดังกล่าวในบทแปล ‘โอ พระเจ้า มึงเหม็นฉิบหาย!’ (p. 505) สำหรับเรื่อง TGP ผู้แปลเก็บคำว่า *yaar* ไว้ด้วยการถอดเสียงว่า ‘ยาระ’ เกือบทุกจุด

สำหรับคำว่า *ji* มักแปลว่า ‘คุณ’ กลืนไปกับภาษาไทยในแทบทุกจุด เช่น motherji (MNC, p. 66) แปลว่า ‘คุณแม่’ (p. 74) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การแทรกคำเรียกขานของคนท้องถิ่นในลักษณะนี้ไม่ได้ถูกสานต่อในบทแปล เช่นเดียวกับคำว่า *wallah* ผู้แปลมักไม่เก็บคำนี้ไว้ เช่น The paan-wallah (TGP, p. 495) แปลว่า ‘คนขายหมาก’ (p. 559) ทั้งนี้ การประสมสร้อยคำและการใช้คำเรียกขานทั้ง 3 คำนี้ ยังมีส่วนคาบเกี่ยวกับการปนกันของโครงสร้างไวยากรณ์อีกประการหนึ่งด้วย (โปรดดูหัวข้อถัดไปด้านล่าง)

ในส่วนของการสลับภาษา โดยมากพบในบทสนทนาของตัวละคร ผู้เขียนทั้ง 3 เรื่อง อาศัยการสลับภาษาท้องถิ่นกับอังกฤษในบทพูด เพื่อสะท้อนตัวตนของตัวละครว่าเป็นชนชาติใด เช่น พูดประโยคแรกด้วยภาษาถิ่น ตามด้วยประโยคภาษาอังกฤษ ดังตัวอย่างที่ 8 - 10

ตัวอย่างที่ 8

‘*Kya hua?*’ he said, addressing them in Hindustani (TGP, p. 423)

“*กยา หูอา*” เขาถามเป็นภาษาฮินดี (Raoran nai wanwan, p. 481)

²⁰ <https://www.urdupoint.com/dictionary/urdu-to-english/tehreek-meaning-in-english/62636.html>.

ตัวอย่างที่ 9

‘*As salam aleikum huzoor* ... Please sit down. What will you have?...

‘Nothing. *Shukriya*.’ (MUH, p. 332)

“อัส สะลาม อะไกูม บูซุร ... เชิญนั่ง จะรับอะไรดี?...”

“ไม่ครับ *ขอบคุณ*” (*Krasuang suk sutsut*, p. 380)

ตัวอย่างที่ 10

Yé Akashvani hai. This is All-India Radio. (*MNC*, p. 212)

เย อะกาสก์วานี ฮาย นี่คือ สถานีวิทยุอลอินเดีย (*Tharok thiangkuen*, p. 233)

เย อาภาสวานี แฮ นี่คือวิทยุอลอินเดีย (*Midnight's Children*, p. 228)

บทแปลทั้ง 3 เรื่อง มีวิธีการแก้ปัญหาล้ำก้น โดยมักใช้วิธีทับศัพท์อักษรโรมันและทับศัพท์คำสันสกฤตในระบบการเขียนไทย ตัวอย่างที่ 10 น่าสนใจตรงที่สำนวนแปลแรก พยายามถอดเสียง Akashvani ว่า ‘อะกาสก์วานี’ ซึ่งเป็นไปได้ว่าผู้แปลมองอักษร h เป็น k จึงทับศัพท์ด้วย ‘ก’ อย่างไรก็ตาม บางครั้งผู้แปลไม่เก็บการทับศัพท์ไว้ เช่น ตัวอย่างที่ 9 คำว่า *Shukriya* กลับแปลให้กลืนเข้ากับภาษาไทยว่า ‘ขอบคุณ’

ประเด็นสุดท้ายที่พบคือ การปนกันของโครงสร้างไวยากรณ์ สิ่งที่เห็นชัดเจนในการใช้ภาษาในลักษณะนี้ คือ

(1) การใช้คำศัพท์มาผสมกับไวยากรณ์อังกฤษในหลายระดับ เช่น การใช้คำท้องถิ่นเป็นคำนามโดยมีคำคุณศัพท์อังกฤษขยาย *our badnaam qoam*, our name is mud already (MUH, p. 91), a young *sang-baaz* (MUH, p. 311) การใช้คำท้องถิ่นเป็นคำขยายคำนามอังกฤษ *chhoti Mummy* (MUH, p. 305) การใช้คำนำนามอังกฤษมานำหน้าคำท้องถิ่น *the Khansama would have sulked* (TGP, p. 112) การใช้คำท้องถิ่นเป็นคำกริยาในไวยากรณ์อังกฤษ *they looked up and salaamed as she swept by* (TGP, p. 156) การทำให้คำท้องถิ่นเป็นพหูพจน์ *Mighty wungyis ... powerful wundauks; haughty myowuns* (TGP, p. 41) การใช้คำในกลุ่มนี้สัมพันธ์กับการใช้คำท้องถิ่นโดยไม่แปลข้างต้น คือ “การเกลี้ยให้กลืน” ไปกับไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ แต่ยังเหลือร่องรอยให้ผู้อ่าน “สะดุดตา”

(2) การนำวิธีออกเสียงหน่วยพื้นฐานของเสียง (phoneme) ของคนท้องถิ่น มาใส่ไว้ในต้นฉบับเป็นเชิงล้อเลียน ซึ่งเห็นชัดเจนในเรื่อง *MNC* หลายครั้ง โดยเฉพาะการออกเสียง S ไม่ชัด

(3) การใช้คำอุทาน คำลงท้าย หรือการเปล่งเสียงอันเป็นลักษณะประจำถิ่น สลับกับบทสนทนาปกติ เช่น *Arré, what is there to hind* (MUH, p. 342), *thai! thai!* They shoot from their hiding-holes (MNC, p. 470), peppered with floating interrogatives – *la?* (TGP, p. 498) เป็นต้น

สำหรับการแก้ปัญหการแปลของนักแปล ปรากฏดังตัวอย่างที่ 11 - 13

ตัวอย่างที่ 11

that set him apart from the real *faujis* (TGP, p. 331)

สิ่งหนึ่งที่ขัดขวางเขาจากการเป็นฟอจีชานแท้ (Raoran nai wanwan, p. 304)

การใช้คำท้องถิ่นมาผสมกับไวยากรณ์อังกฤษในตัวอย่างที่ 11 นั้น ดูเหมือนผู้แปลจะไม่อาจเก็บความพิเศษนี้ไว้ในภาษาไทยได้ เนื่องจากไวยากรณ์อังกฤษที่คำท้องถิ่นไปผสม เป็นลักษณะทางไวยากรณ์ที่ไม่มีอยู่ในภาษาไทย เช่น รูปพหูพจน์ และคำนำหน้านาม ผู้แปลจึงทำได้แค่เพียงทับศัพท์คำเหล่านั้น เพื่อรักษาการยืมภาษาอังกฤษไว้ได้ระดับหนึ่งเท่านั้น

ตัวอย่างที่ 12

‘Look, how *chweet!*’ Lila Sabarmati exclaimed ... (MNC, p. 154)

“ดูซี *สวย* เหลือหลาย!” โลลา ซาบาร์มาตี ... (Tharok thiangkuen, p. 174)

“ดูสิ *น่าร่ากกกก*!” ลีลา ซาบาร์มาตีอุทาน ... (Midnight’s Children, p. 196)

คำศัพท์อังกฤษมาตรฐานที่ถูกบิดในต้นฉบับตามตัวอย่างที่ 12 คือ *chweet* ซึ่งสะท้อนวิธีการออกเสียงไม่ชัดของคนพื้นเมืองอินเดีย ผู้แปลทั้งสองไม่อาจรักษานัยของการออกเสียงไม่ถูกต้องไว้ได้ โดยเลือกแปลให้เกิดผลในด้านอื่น เช่น การลากเสียง ‘น่าร่ากกกก’ หรือเพียงแค่ทำตัวเอียงเพื่อเน้นคำว่า ‘สวย’ เท่านั้น

ตัวอย่างที่ 13

‘*Ya Allah!* What sin have I committed ...’ (MUH, p. 406)

“*ยา อัลลอฮ์!* ข้าทำบาปอันใด ...” (Krasuang suk sutsut, p. 460)

‘*Ai hai!* What will they do to these boys now?’ (MUH, p. 406)

“*ไอ้ย* ไอ้พวกนั้นจะทำยังงัยกับหนุ่ม ๆ พวกนี้นะ” (Krasuang suk sutsut, p. 461)

ตัวอย่างที่ 13 แสดงให้เห็นความพยายามของผู้แปลในการรักษาคำอุทานตามแบบคนท้องถิ่นไว้ด้วยการถอดเสียง แต่บางครั้งกลับใช้คำอุทานของไทย ซึ่งส่งผลให้ความเป็นท้องถิ่นหายไปแบบแปล

ทั้งนี้ ข้อค้นพบอื่นที่น่าสนใจนอกเหนือจากการแปลภาษาจีนชนบและยืมภาษา แต่มีผลทำให้เกิดภาวะพันธุ์ผสมขึ้นพิเศษในบทแปลด้วยเช่นกัน มีดังนี้

1) บทแปลทั้ง 3 เรื่อง โดยเฉพาะในสำนวนแปลของ Bell (2020) ใช้วิธีการเขียนคำสันสกฤตที่มีในระบบการเขียนภาษาไทยแทบทุกจุดที่เป็นภาษาท้องถิ่น โดยมักใช้อักษรไทยวรรค ฎ ฏ ฑ ฒ ฌ และเศวรรค ห ศ ษ ร ซึ่งสื่อความเป็นสันสกฤต แม้รูปคำในต้นฉบับจะไม่มีส่วนคล้ายคำสันสกฤตที่เขียนเป็นอังกฤษก็ตาม เช่น ‘*ภูาค ลา*’ (p. 403) แปลจาก *Thag La* (p. 374) และ ‘*พันธุศ*’ แปลจาก *Funtoosh* (p. 383) ในหลายจุดนักแปลอาศัยการตีความรากศัพท์สันสกฤต แม้คำที่ปรากฏในต้นฉบับซึ่งเขียนเป็นภาษาอังกฤษ จะไม่ได้

บอกลักษณะของภาษาสันสกฤต เช่น ชื่อตอนใน *MNC* ที่ว่า In the Sundrabans (p. 458) ซึ่งแม้จะมีรากศัพท์มาจากสันสกฤต แต่คำนี้คือภาษาเบงกาลี ผู้แปลใช้วิธีการเขียนศัพท์สันสกฤตว่า ‘ในป่าสุนทรวัน’ (p. 493)

สำหรับสำนวนแปลของ Jiratanapairoj (2018) ซึ่งฉากส่วนหนึ่งเกิดขึ้นในพม่า ผู้แปลทับศัพท์คำท้องถิ่นโดยยึดความคุ้นเคยของคนไทยกับการออกเสียงคำพม่าเป็นหลัก เช่น *Taingda Mingi* (p. 23) ถอดเสียงเป็น ‘เต่งกะด๊ะมินจี’ (p. 33) หรือ *Mebya* (p. 25) ถอดเสียงเป็น ‘มิพญา’ (p. 37) อย่างไรก็ตาม วิธีแปลในเรื่องนี้ปฏิบัติตามขนบการใช้คำราชาศัพท์ไทยอย่างเคร่งครัดในจุดที่เอ่ยถึง King และ Queen ของพม่า

2) มีการใช้เชิงอรรถหรือ “การแปลแบบหนา” ในสำนวนแปลของ Bell (2020) ผู้แปลใช้เชิงอรรถเพื่อบอกที่มาของการอ้างคำพูด ซึ่งยกมาจากพระคัมภีร์อัลกุรอาน และในส่วนที่ยกมานั้น มีวิธีทับศัพท์ชื่อเฉพาะตามพระคัมภีร์ *Aad and Thamoud* (p. 367) เป็น ‘อาดและษะมูด’ และยังมีการตีความคำว่า Satan เป็น ‘มารชัยฏอน’ (p. 395) มิใช่การทับศัพท์จากวิธีสะกดคำอังกฤษที่เขียนด้วยอักษรโรมัน การแปลทับศัพท์เช่นนี้สะท้อนภาวะพันธู์ผสมชั้นพิเศษในบทแปล ตามลักษณะที่ Phanthaphoommee (2015) เสนอไว้ส่วนหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป แม้การใช้ภาษาของต้นฉบับวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง จะไม่พบลักษณะการโต้กลับภาษามาตรฐานครบทั้ง 5 ประเภทตามข้อสังเกตของ Ashcroft et al. (2003) แต่ก็สื่อนัยแห่งการขึ้นชนบและยึดภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี ส่วนบทแปลภาษาไทยทั้ง 3 เรื่อง มีการสะท้อนการโต้กลับในระดับที่ต่างกัน ทั้งนี้ การเลือกที่จะไม่แปลคำท้องถิ่นในบางจุดและการไม่สามารถแปลการปนกันของโครงสร้างไวยากรณ์ ทำให้เจตนาในการแสดงความเป็นท้องถิ่นหายไปโดยปริยาย บทแปลจึงดูลึกลับ เพราะระดับการผสมคำศัพท์ท้องถิ่นในแต่ละจุดไม่เท่ากัน ทั้งนี้ อาจเป็นเรื่องยาก หากจะระบุให้ชัดเจนลงไปว่า บทแปลเรื่องใดสะท้อนภาวะพันธู์ผสมชั้นพิเศษมากที่สุด สิ่งที่สามารถสรุปได้คือ แม้ผู้แปลจะไม่ตั้งใจสร้างให้เกิดภาวะพันธู์ผสมในบทแปล แต่บทแปลทุกสำนวนได้นำเสนอภาวะดังกล่าวไว้ในระดับที่อาจทำให้ผู้อ่านชาวไทยฉงนคิด เพื่อค้นหาความหมายของคำนั้น ๆ ต่อไป นับเป็นผลสัมฤทธิ์ต่อผู้อ่านตามที่ Phanthaphoommee (2015) เสนอไว้ไม่มากนัก

มองไปข้างหน้า: อภิปรายผลและบทสรุป

ผลการวิจัยการแปลยุคหลังอาณานิคมในบริบทประเทศไทย สามารถอภิปรายได้ 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1) จากการแบ่งกลุ่มงานวิจัยเกี่ยวกับการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมข้างต้น จะเห็นได้ว่างานวิจัยทั้งสองกลุ่มมีทั้งที่กล่าวถึงงานที่ศึกษาต้นฉบับในฐานะวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมโดยตรง ซึ่งอภิปรายปัญหาการใช้ภาษาและความเป็นไปได้ในการแปลเป็นภาษาไทยในฐานะสังคมที่มีได้มีส่วนได้ส่วนเสียของการโต้กลับภาษามาตรฐาน และงานวิจัยอีกส่วนที่มีได้กล่าวถึงแนวคิดดังกล่าวเลย เพียงแค่มองการใช้ภาษาดังกล่าวว่าเป็นปัญหา ซึ่งต้องได้รับการแก้ไขให้ผู้อ่านชาวไทยได้เข้าใจเท่านั้น เช่น Hatsabamroe (2006) หรือ Jaritngam (2017) เป็นต้น

2) การวิเคราะห์เปรียบเทียบวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมที่คัดสรรและบทแปลภาวะพันธู์ผสม ทำให้ทราบว่า แม้ผลของการแปลภาษาท้องถิ่นจะหลงเหลือเป็นภาวะพันธู์ผสมชั้นพิเศษในบทแปลไทย แต่อาจเกิดจากความไม่ตั้งใจของนักแปล มากกว่าเข้าใจถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของต้นฉบับ เพราะจากการศึกษาด้วยบท

แวดล้อม (คำนำ หน้าปก ปกหลัง ฯลฯ) ไม่พบว่ามีกรกล่าวถึงการใช้ภาษาของนักเขียน อันเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญในการเขียนนวนิยายเรื่องนั้น ๆ มีเพียงคำชี้แจงในเรื่อง *กระทรวงสุขสุด ๆ* ว่า “[สำนักพิมพ์] ได้รับความอนุเคราะห์จากผู้รู้เรื่องการถอดเสียงและสะกดคำจากภาษาฮินดี อูรดู และแคชเมียร์ [...] เลือกถอดแต่ละคำให้ตรงตามภาษาต้นฉบับและง่ายต่อความรับรู้ของผู้อ่านทั่วไปที่สุด” (เพิ่มการเน้นข้อความ) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บทแปลยังคงยึดขนบการแปลให้อ่านง่ายเป็นหลัก แม้จะพยายามรักษาความเป็นอินเดียด้วยการถอดเสียงตาม “ผู้รู้” แล้วก็ตาม

ผู้วิจัยมองปรากฏการณ์ข้างต้นดังนี้ ในขั้นแรก การเดินทางของความคิดในวงวิชาการเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีเพียงงานวิจัยไม่กี่ชิ้นที่รับเอาแนวคิดภาวะพันธฺ์สมไปประยุกต์ใช้อธิบายความหมายที่แท้จริงของต้นฉบับวรรณกรรม งานวิจัยการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมจึงมีจำนวนน้อยอย่างเลื่องมิได้ ต่างจากการวิจัยในโลกตะวันตกที่ขยายกรอบความคิดให้กว้างออกไป เช่น การมองภาษาในเชิงการต่อรองอำนาจ (Rafael, 2016) หรือแม้แต่การมองต้นฉบับที่มีภาษาท้องถิ่นปะปนในฐานะ ‘งานเขียนแปล’ (Bandia, 2008; Bertacco, 2013) เป็นต้น ในขั้นที่สอง การเดินทางของความคิดจากวงวิชาการไปสู่สังคมทั่วไปยิ่งเกิดขึ้นได้ช้ากว่า ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า การรับรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมในหมู่ผู้อ่านชาวไทยยังอยู่ในระดับต่ำ คำอธิบายหนึ่งคือ สังคมไทยไม่มีประสบการณ์ของการถูกเจ้าอาณานิคมกดทับภาษาไทยเหมือนประเทศอื่น²¹

ในแง่ของตลาดหนังสือไทยในปัจจุบัน มีประเด็นที่น่าพิจารณาเกี่ยวกับการวิจัยชิ้นนี้คือ ประเด็นแรก วรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมบางเรื่องไม่ได้แปลจากต้นฉบับภาษาแม่ แต่แปลจากฉบับแปลภาษาอังกฤษ ผู้แปลอาจเก็บการใช้ภาษาแบบชินชบได้ไม่ครบ ประเด็นที่สอง วรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมที่แปลเป็นภาษาไทย โดยมากเลือกแปลจากความโด่งดังของนักเขียน ทั้งที่ยังมีนักเขียนหน้าใหม่คนอื่นที่ใช้ภาษาแบบโต้กลับความเป็นมาตรฐานเช่นกัน ยกตัวอย่าง Marlon James หรือ Bernardine Evaristo แม้จะได้รับรางวัลหนังสือระดับสากล แต่กลับอยู่นอกการรับรู้ของคนไทยและยังไม่ปรากฏในตลาดหนังสือแปลไทยด้วย

3) การแปลโดยแทรกคำท้องถิ่นผ่านการทับศัพท์ ไม่ใช่ทางเลือกแรกของนักแปลทุกคน เพราะการแปลโดยแทรกคำเหล่านั้นในบทแปลไทย จะให้อ่านลำบากและไม่ราบรื่น ขัดกับขนบการแปลเป็นภาษาไทย (เช่น Saibua (2017) เป็นต้น) และรสนิยมการอ่านของไทยอย่างเห็นได้ชัด (ประเด็นขนบการแปล ดูเพิ่มเติมใน Toury, 1995/2012) จากการวิเคราะห์บทแปลในงานวิจัยชิ้นนี้ พบว่าผู้แปลมิได้ยึดขนบการแปลให้อ่านราบรื่นในทุกจุด เห็นได้จากการแปลแบบขยายความซึ่งทำให้ตัวบทยาวขึ้น และการใช้เชิงอรรถซึ่งโดยปกติไม่นิยมในงานเขียนประเภทบันเทิงคดี กระนั้นก็ดี การทับศัพท์คำท้องถิ่นพร้อมขยายความและการอธิบายด้วยเชิงอรรถ ย่อมส่งผลให้เกิดภาวะพันธฺ์สมขึ้นพิเศษโดยไม่ตั้งใจเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

²¹ กระนั้นก็ดี มีนักวิชาการหลายคนมองกลับและพยายามอธิบายว่า มีการกดทับทางภาษาเกิดขึ้นในสังคมไทยเช่นกัน นั่นคือภาษาไทยมาตรฐานไปกดทับภาษาท้องถิ่นอื่น ๆ ในประเทศ เช่น Chittiphalangsri และ Techawongstien (2019) เป็นต้น

สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป ยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมที่น่าสนใจอีกหลายประเด็น ได้แก่ (1) งานวิจัยด้านการรับรู้ของผู้อ่าน (reception) เพื่อตรวจสอบระดับการรับรู้ความเป็นยุคหลังอาณานิคมในนวนิยายแปลในท้องตลาด (2) งานวิจัยการแปลวรรณกรรมแอฟริกัน-อเมริกา ซึ่งแม้จะมีได้มีเป้าหมายหลักเพื่อโต้กลับภาษามาตรฐาน แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่า การใช้ภาษาแบบคนผิวดำก็สะท้อนความคิดของคนที่ถูกกดขี่จนเป็นสังขารธรรมดาสามัญในชีวิต นัยหนึ่งคือการต่อต้านการกดขี่จากภาษามาตรฐานของคนผิวขาว ในทำนองเดียวกับการโต้กลับภาษาจากชาติเอเชียอื่น ๆ ซึ่งเคยตกอยู่ภายใต้จักรวรรดินิยม วิธีการเขียนนวนิยายโดยแทรกคำผิดรูป ประโยคผิดแบบแผน และภาษาที่ปรับให้อ่านยาก จึงเป็นจุดเด่นที่ควรศึกษาเชื่อมโยงกับการแปลต่อไป (3) งานวิจัยชิ้นปัจจุบันเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ หากมีการวิจัยเชิงปริมาณ เช่น การใช้คลังภาษาเกี่ยวกับการแปลภาษามาสนับสนุน ก็จะทำให้เกิดการศึกษาแบบองค์รวมมากยิ่งขึ้น

ภาคผนวก: ตารางเปรียบเทียบงานวิจัยการแปลวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคม พ.ศ. 2543 - 2563 (ค.ศ. 2000 - 2020)

ปีที่ศึกษา	ผู้วิจัย	ตัวบทที่ศึกษา	ผู้เขียน	ประเด็นหลักที่ศึกษา	ลักษณะการศึกษา	ยุคหลังอาณานิคม	ประเภทงานวิจัย
2002	Uruwan Khaojaree	<i>The Color Purple</i>	Alice Walker	แนวทางการแปลภาษาคนผิวดำ	กลวิธีแปล	ไม่พบ	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)
2003	Sirikanya Wasutit	<i>The Bluest Eyes</i>	Toni Morrison	แนวทางการแปลภาษาคนผิวดำ	กลวิธีแปล	ไม่พบ	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)
2004	Warangkana Sae-jeng	<i>The Color Purple</i>	Alice Walker	แนวทางการแปลภาษาคนผิวดำ	กลวิธีแปล	ไม่พบ	วิทยานิพนธ์ (มทิดล)
2005	Siritharin Chareonsiri	<i>Haroun and the Sea of Stories</i>	Salman Rushdie	แนวทางการแปลทั่วไป	กลวิธีแปล	ชัดเจน	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)
2005	Satita Suntiworawut	รวมบทกวีนิพนธ์	Langston Hughes	แนวทางการแปลภาษาคนผิวดำ	กลวิธีแปล	ไม่พบ	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)
2005	Lalita Phonphala	<i>Burmese Days</i>	George Orwell	การถ่ายทอดวัฒนธรรมภาษาเขมรอาณานิคม	กลวิธีแปล	ชัดเจน	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)
2006	Janjarat Hatsabamroe	<i>The God of Small Things</i>	Arundhati Roy	แนวทางการแปลทั่วไป	กลวิธีแปล	ไม่พบ	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)
2006	Prapasri Chetsongkul	<i>Beloved</i>	Toni Morrison	แนวทางการแปลทั่วไป	กลวิธีแปล	ไม่พบ	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)
2006	Nisara Wangratanasopon	<i>A Way in the World</i>	V.S. Naipaul	การถ่ายทอดวัฒนธรรม	กลวิธีแปล	ชัดเจน	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)
2009	Wipawee Wongsawan	<i>Haroun and the Sea of Stories</i>	Salman Rushdie	แนวทางการแปลทั่วไป	กลวิธีแปล	ไม่ชัดเจน	สารนิพนธ์ (ธรรมศาสตร์)
2010	Satima Rotjanawongchai	<i>Tar Baby</i>	Toni Morrison	แนวทางการแปลภาษาคนผิวดำ	กลวิธีแปล	ไม่พบ	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)
2011	Dusadee Sampunnananda	<i>Brick Lane</i>	Monica Ali	วัฒนธรรมเบงกาลีและอิสลาม	กลวิธีแปล	ไม่ชัดเจน	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)
2015	Phrae Chittipharangsri	- <i>Anna and the King of Siam</i> - <i>The Romance of the Harem</i>	Margaret Landon Anna Leonowens	- การโต้กลับลัทธิบูรพานิยม - เสี่ยงสะท้อนความย้อนแย้งจากผู้แปล	เปรียบเทียบบทแปล	ชัดเจน	บทความวิจัย
2015	Jirat Chalernsanyakorn	- <i>The Sun Also Rises</i> - <i>Garden of Eden</i> - <i>True Grit</i> - <i>Hunger</i> - <i>Street Corner Man</i>	Ernest Hemingway Ernest Hemingway Charles Portis Knut Hamsun Jorge Luis Borges	- คำนำของนักเขียน - การต่อรองอำนาจของตัวบทและนักแปล	เปรียบเทียบบทแปล	ชัดเจน	บทความวิจัย
2015	Narongdej Phanthaphoommee	<i>The Moor's Last Sigh</i>	Salman Rushdie	- การโต้กลับภาษาตามชนบท - ภาวะพันธุ์ผสมชั้นพิเศษ	กลวิธีแปล	ชัดเจน	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)
2016	Ronakarn Suthiprarop	<i>Americanah</i>	Chimamanda Ngozi Adichie	- ภาษาของคนผิวดำ - อำนาจของภาษา	กลวิธีแปล	ไม่ชัดเจน	สารนิพนธ์ (ธรรมศาสตร์)
2016	Jinatta Laohavanich	<i>Mammon Inc.</i>	Hwee Hwee Tan	ภาษาอังกฤษแบบสิงคโปร์	กลวิธีแปล	ชัดเจน	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)
2017	Chanittha Jaritngam	<i>Midnight's Children</i>	Salman Rushdie	ความเป็นสัญญะมหัศจรรย์	เปรียบเทียบบทแปล	ไม่ชัดเจน	วิทยานิพนธ์ (ธรรมศาสตร์)
2017	Theeraporn Saiwirat	<i>Pao</i>	Kerry Young	การถ่ายทอดภาษาถิ่นแบบจามาฮากา	กลวิธีแปล	ชัดเจน	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)
2018	Bodindecha Wilamas	<i>Their Eyes Were Watching God</i>	Zora Neale Hurston	ภาษาของคนผิวดำ	กลวิธีแปล	ไม่พบ	สารนิพนธ์ (จุฬาฯ)

เอกสารอ้างอิง

- Appiah, K. A. (1993/2012). Thick translation. In L. Venuti (Ed.), *The translation studies readers* (3rd ed., pp. 331-343). London: Routledge.
- Ashcroft, B., Griffiths, G., & Tiffin, H. (2003). *The empire writes back: theory and practice in post-colonial literature* (2nd ed.). London: Routledge.
- Ashcroft, B., Griffiths, G. & Tiffin, H. (2009). *Post-colonial studies: the key concepts* (2nd ed.). Abingdon, Oxon: Routledge.
- Bandia, P. F. (2008). *Translation as reparation: Writing and translation in postcolonial Africa*. Routledge.
- Bassnett, S. (2014). Postcolonial translation. In S. Chew & D. Richards (Eds.), *A concise companion to postcolonial literature* (pp. 79-95). Malden, MA: Wiley-Blackwell.
- Bassnett, S. & Trivedi, H. (Eds.). (1999). *Post-colonial translation: Theory and practice*. London: Routledge.
- Bertacco, S. (2013). The ‘gift’ of translation to postcolonial literatures. In S. Bertacco (Ed.), *Language and translation in postcolonial literatures: Multilingual contexts, translational texts* (pp. 136-167). London: Routledge.
- Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. London: Routledge.
- Chittiphalangsri, P. (2014). On the virtuality of translation in Orientalism. In *Translation Studies*, 7(1), 50-65. <https://doi.org/10.1080/14781700.2013.843356>.
- Chittiphalangsri, P. (2015). “Not to be taken seriously”: irony’s echo in the Thai translations of Anna and the King of Siam and The Romance of the Harem. *Asia Pacific Translation and Intercultural Studies*, 2(2), 108-122. <https://doi.org/10.1080/23306343.2015.1060922>
- Chittiphalangsri, P., & Techawongstien, K. (2019, August 31). *One Siam: The politics of singularity and the landscape of translation in Thai language policies* [Conference presentation]. The Eighth IATIS Regional Workshop “Of Peninsula and Archipelago: The landscape of translation in Southeast Asia, Chulermprakiat Center of Translation and Interpretation, Chulalongkorn University, Thailand.
- Emory University. (2014, February 25). *India summit: Salman Rushdie on contemporary literature in India* [Interview video]. Retrieved February 10, 2021 from <https://www.youtube.com/watch?v=8NAJ30XjaXI>.
- Ghosh, A. (2001). *The glass palace*. London: The Borough Press.

- Ghosh, A. (2018). *Raoran nai wanwan* [Yesterday's regret] (or *the glass palace*) (T. Jiratanapairoj, Trans.). Bangkok: Matichon.
- Harrison, R. V., & Jackson, P. A. (Eds.). (2010). *The ambiguous allure of the west: Traces of the colonial in Thailand*. Hong Kong University Press.
- Hermans, T. (2003). Cross-cultural translation studies as thick translation. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 66(3), 380-389.
- Hermans, T. (2007). *The conference of the tongues*. Manchester, UK: St. Jerome.
- Herzfeld, H. (2017). Thailand in a larger universe: The lingering consequences of crypto-colonialism. *The Journal of Asian Studies*, 76(4), 887-906.
<https://doi.org/10.1017/S0021911817000894>.
- MacLeod, C. (1997). Black American literature and the postcolonial debate. *The Yearbook of English Studies*, 27, 51-65. <https://doi.org/10.2307/3509132>.
- Munday, J. (Ed.). (2007). *Translation as intervention*. London: Continuum.
- Niranjana, T. (1992). *Siting translation: History, post-structuralism, and the colonial context*. Los Angeles: University of California Press.
- Phanthaphoommee, N. (2015). *Kan plæ phawa phan phasom nai nawaniyai ruang the Moor's Last Sigh khong Sulman Rushdie* [A translation of hybridity in The Moor's Last Sigh by Salman Rushdie] (Unpublished master's thesis, Chulalongkorn University).
- Rafael, V. L. (2016). *Motherless tongues: The insurgency of language amid wars of translation*. Durham, North Carolina: Duke University Press.
- Robinson, D. (1997). *Translation and empire: Postcolonial theories explained*. London: Routledge.
- Roy, A. (2017). *The ministry of utmost happiness*. London: Penguin Books.
- Roy, A. (2020). *Krasuang suk sutsut* [The ministry of utmost happiness] (Sotsai, Trans.). Bangkok: Matichon.
- Rushdie, S. (1995). *Midnight's children*. New York: Alfred A. Knopf.
- Rushdie, S. (2010). *Tharok thiangkhum* [Midnight's children] (N. Wetsawat, Trans.). Bangkok: Pearl Publishing.
- Rushdie, S. (2020). *Midnight's children* (S.W. Bell, Trans.). Bangkok: Matichon.
- Saibua, S. (2017). *Lakkan plæ* [Translation principle]. Bangkok: Thammasat University Press.
- Spivak, G. C. (1993/2012). The politics of translation. In L. Venuti (Ed.), *The translation studies reader* (3rd ed., pp. 312-330). New York: Routledge.

Toury, G. (1995/2012). The nature and role of norms in translation. In L. Venuti (Ed.), *The translation studies readers* (3rd ed., pp. 168-182.) London: Routledge.

Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. New York: Routledge.